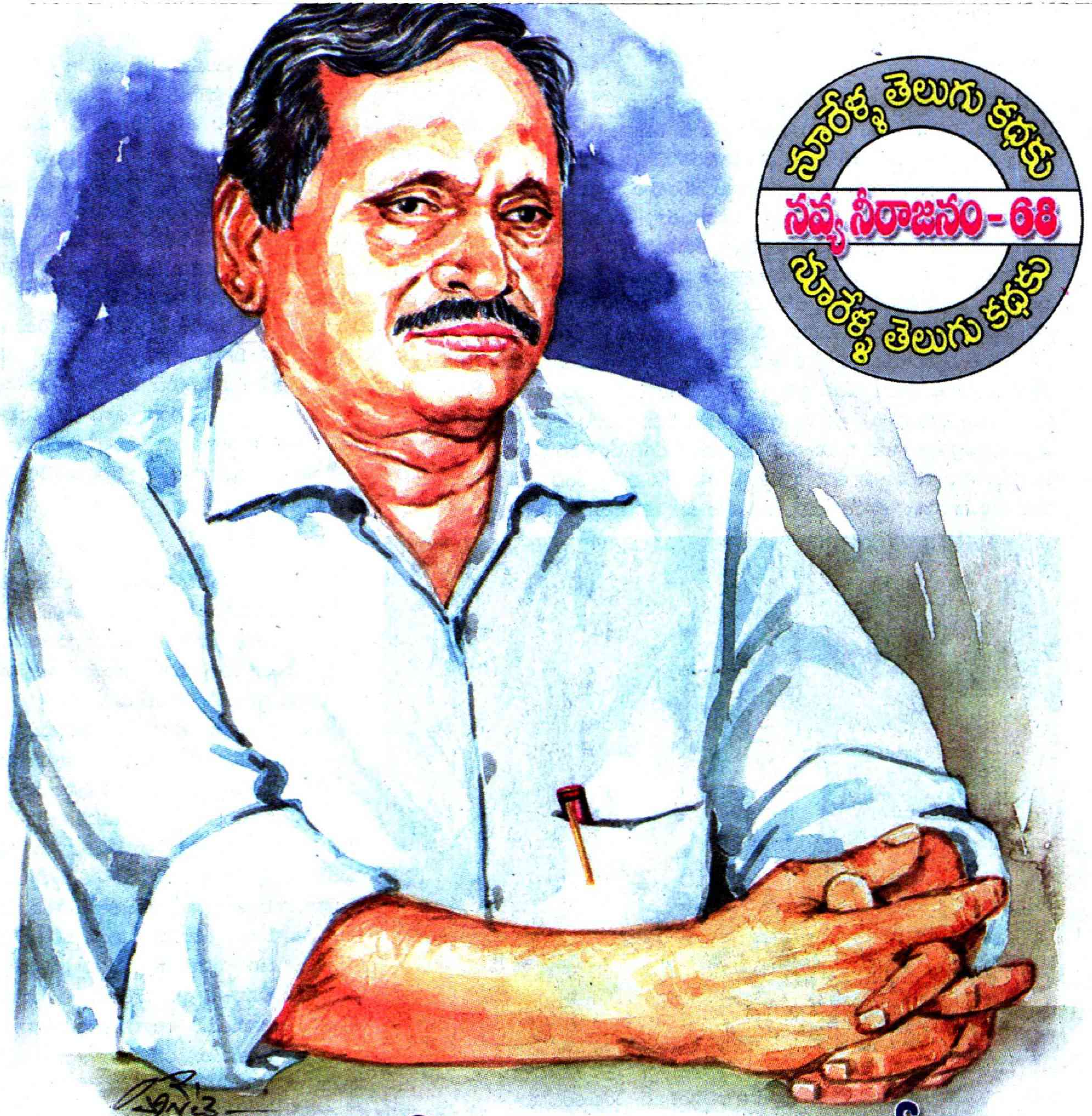

నూరేళ్ళ తెలుగు కథకు

నవ్య నీరాజనం - 68

నూరేళ్ళ తెలుగు కథకు

ఉద్యమానికి ఉన్న దశలన్నీ నా కథారచనకి ఉన్నాయి!!

- అల్లం రాజయ్య

తెలుగు సాహిత్యాన్నే కాకుండా ప్రపంచ సాహిత్యాన్ని అధ్యయనం చేసిన కథకుల్లో ప్రముఖులు అల్లం రాజయ్య. అణగారిన వర్గాలవారి ఆత్మను, దుఃఖాన్ని తన రచనలలో విస్తృతంగా ఆవిష్కరించారాయన. అణగారినవారిలో గొప్ప ఆత్మసౌందర్యం వుందంటారు. సాహిత్యానికి నిజాయితీ కావాలంటూ ప్రపంచంలోని సంపదంతా అందరకూ ఎప్పుడు చేరుతుందో అని తపించే స్వాప్నికుడు అల్లం రాజయ్య. నవ్యతో తన సాహితీ యాత్రను రేఖా మాత్రంగా స్మరించారు. ఆయన గత 35 ఏళ్లుగా మంచిర్యాల సిమెంట్ కంపెనీలోనే పని చేస్తున్నారు. ప్రస్తుతం ఆ కంపెనీలో పర్సనల్ మేనేజర్‌గా వుంటున్నారు.

బాల్యం

ఒక మనిషి వ్యక్తిత్వం రూపొందే క్రమమే ఆ తర్వాతి కాలంలో అతడు ఏం చేస్తాడన్నది నిర్ణయిస్తుంది. నిజానికయితే ఫ్రాయిడ్ చెప్పినట్లు జీవితంలో మనిషి రూపొందే క్రమం తల్లి నుంచి వేరుపడటంతో మొదలవుతుంది. అది కొంచెం విస్తృతార్థంలో మనం మాట్లాడుకోవాలనుకుంటే తను పుట్టి పెరిగిన పరిసరాల నుంచి మనిషి ఎప్పుడయితే విడివడుతూ, ఘర్షణ పడుతూ వుంటాడో అదే అభివృద్ధికైనా, సాహిత్యానికైనా తరువాతి క్రమంలో మనిషి రూపొందటానికి మూలం. అంటే మనిషి రూపొందే క్రమం అతని బాల్యంలోనే వుంటుంది. మాది కరీంనగర్ జిల్లాలోని మంథని తాలూకాలో గాజుపల్లి అనే చిన్న పల్లెటూరు. నా చిన్నతనమంతా వరి పొలాలు లేని నీటి వసతులు లేని మెట్ట ప్రాంత వ్యవసాయం... ఫ్యూడల్ సంబంధాలు.... వీటిలో గడిచింది. పేద రైతుకంటే దిగువ స్థాయి నుంచి వచ్చిన వాళ్లం. నాకు చిన్నతనంలో అనారోగ్యం. అమ్మ తరపువాళ్లు మా కన్నా కొంచెం కలిగిన కుటుంబం. అమ్మా వాళ్ల వూరు పెద్దపల్లి తాలూకాలోని వెన్నంపల్లి. అయిదవ తరగతి చదవటం కోసం అమ్మమ్మగారి వూరు వెళ్లాను. జొన్నలు తప్ప ఏమీ ఎరుగని వూరు నుంచి వెళ్లిన నాకు మిరపకాయలు, కూరగాయలు, వరి పొలాలు, పెద్ద చెరువులు, అన్ని

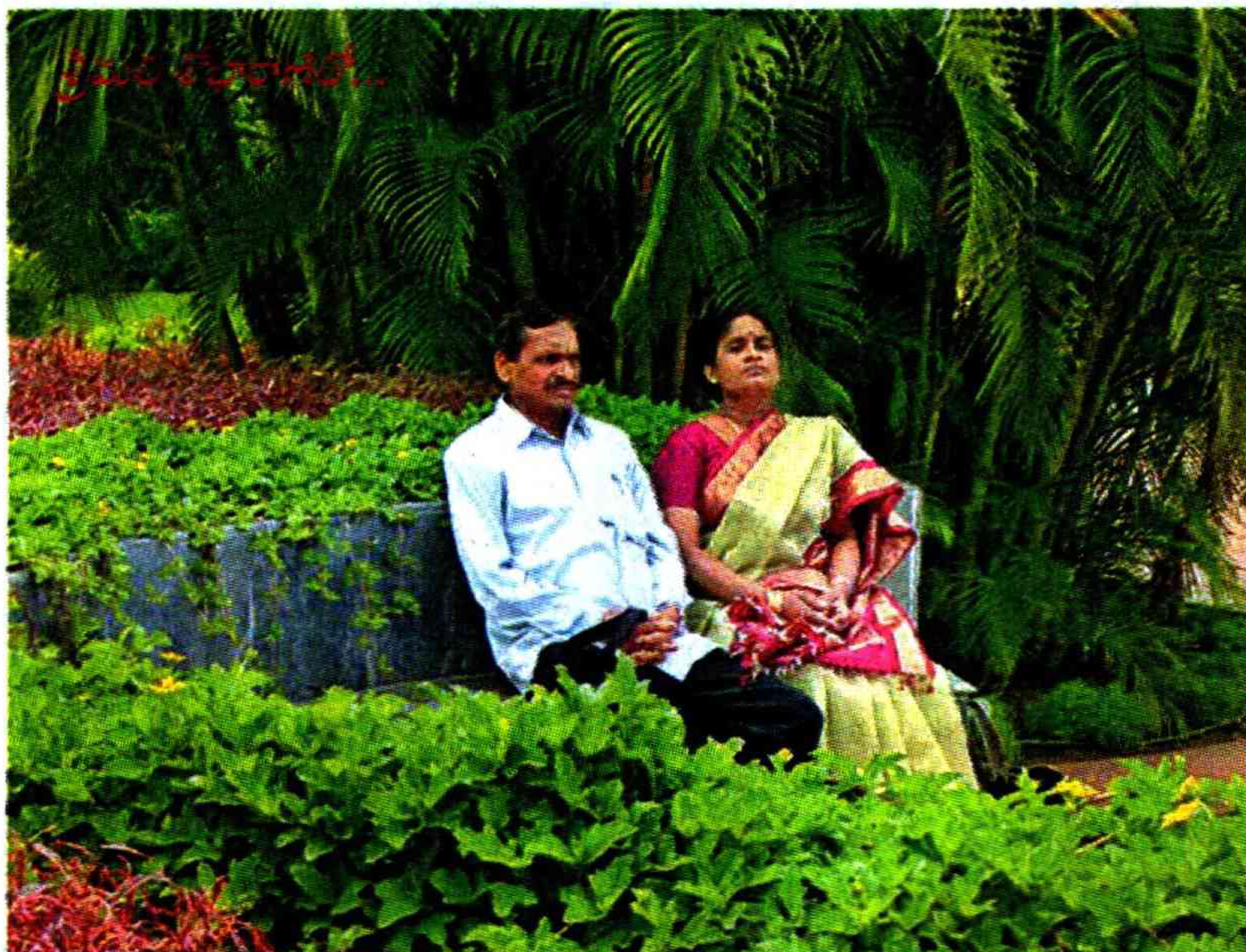

కులాల వారు, దొరల్ని చూడటం పెద్దవింతగా అనిపించింది. ఎందుకంటే మా వూళ్లో కేవలం 40, 50 ఇళ్లే వుండేవి. అందుకే మా అమ్మమ్మ వూరయిన వెన్నంపల్లి నాపై ఒక చిత్రమైన చెరగని ముద్రను వేసింది.

అప్పటికే దురదృష్టవశాత్తూ మా పెద్దమ్మ భర్త చనిపోయాడు. చిన్నమ్మకూ భర్త చనిపోయాడు. నా మేనత్తకు భర్తలేడు. అమ్మమ్మకు భర్తలేడు. మా అమ్మను సాకిన కనుగర్తి రామమ్మ అనే ఆమెకూ భర్తలేడు. వీళ్లందరూ నాకు జీవితం గురించి నేర్పారు. ఎన్నికష్టాలు వచ్చినా కూడా మనుషుల పట్ల ప్రేమ అనేది కనుగర్తి రామమ్మ సంస్కారం వల్ల వచ్చిందే! భర్త లేకుండా ఒంటరిగా ఊరిని ఎదిరించి కాయకష్టం చేసి పొలాలు కొనుక్కుని మగవాడిలా కష్టపడ్డ మా మేనత్త ధీరోదాత్తురాలు. ఆమె పేరు తిప్పని మీనమ్మ. ఆమె వూరిని ఎదిరించటానికి ఛార్లీ చాప్లిన్‌లా హాస్యాన్ని తన బాణీ చేసుకుంది. ఆమె అద్భుతమైన కథలు చెప్పేది. అలాగే మా అమ్మమ్మ పారుకూరి భూదేవి చిన్న వయసులో భర్త పోవటం వల్ల మొత్తం కుటుంబ భారం మోసేది. మగవాడిలా దుస్తులు ధరించేది. ఎన్ని కష్టాలొచ్చినా ఫర్వాలేదు. మంచి పక్కన మనం నిలబడాలని నేర్పింది. అలా ఒకామె ప్రేమ నేర్పింది, ఒకామె మంచితనం పట్ల మొండిగా వుండటం నేర్పింది. ఒకామె జీవితాన్ని ఎన్ని కష్టాలొచ్చినా నవ్వుతూ స్వీకరించాలని నేర్పింది. ఈ ముగ్గురూ అంతర్లీనంగా నా రచనల మీద, నా మీద ప్రభానంగా ముద్ర వేశారని అనిపిస్తుంది. ఎందుకో నాకు మగవాళ్ల దృష్టికోణం కన్నా ఈ ప్రపంచాన్ని ఆడవాళ్లు చూసే దృష్టికోణం విశాలమైనది అనిపిస్తుంది. నేను వాళ్ల సంస్కారం, దృష్టికోణం నుంచి వచ్చిన వాణ్ణి. బీదతనం, న్యూనతా భావం, అనారోగ్యం వీటినన్నిటిని అధిగమించి చదువు వైపు మళ్లాను. ఆ రోజుల్లో చదువుకోవడం ఒక యాతన. డబ్బు కావాలి. పెద్ద చదువులకోసం పట్నాలకు వెళ్లాలి. మా ఆకార విశేషాలు, మా వస్త్రధారణ, వెండి ఆభరణాలు, జుట్టు... ఇవన్నీ మమ్మల్ని అపహాస్యానికి గురిచేస్తూ వుండేవి. అయితే నిరుత్సాహపడకుండా ఎక్కడయితే అపహాస్యానికి గురయ్యానో అదే చోట రెండు వేల మంది విద్యార్థులకు జనరల్ సెక్రట్రీ నయ్యాను.

బాల్యం నుంచి కూడా పీడించబడే వాళ్లు, పీడించేవాళ్లు ఈ రెండే తరగతుల మనుషులుంటారని అర్థం చేసుకున్నాను. ఇలా వివక్ష నుంచే ఉద్యమాలొచ్చాయి. ఉద్యమాల నుంచి సాహిత్యం వచ్చింది. తెలంగాణా ఎదుర్కొన్న అన్ని సంవేదనల్లో చురుగ్గా పాల్గొన్నాను. మౌనంగా ఉండి పరిశీలించాను. ఇది గర్వంగా అనిపిస్తుంది. ప్రత్యేక తెలంగాణా ఉద్యమంలో పాల్గొని అప్పటి అల జడులను దాటి మార్క్సిజం చదువుకున్నాను. మా తరం వాళ్లంతా రైతు కూలీ ఉద్యమాల్లోకి వెళ్లటం జరిగింది.

బాల్యం నుంచే సాహిత్యం అంటే ఇష్టం

ఎనిమిదవ తరగతికి వచ్చేసరికే సాహిత్యం పట్ల ఆసక్తి పెరిగింది. మంథనిలో మంచి గ్రంథాలయం వుండేది. ప్రపంచ సాహిత్యం కూడా లభ్యమయ్యేది అక్కడ. బంకిం చంద్ర ఛటర్జీ, జైనేంద్రకుమార్, ప్రేంచంద్ ఇలాంటి వారందరితో సంపన్నమయిన భారతీయ సాహిత్యాన్ని చదువుకోవటం జరిగింది. అలాగే గోర్కీని అధ్యయనం చేశాను. 16-17 ఏళ్ల వయసులో చలాన్ని చదివాను. మనుషులు మంచిగానూ, చెడ్డగానూ ఉంటారని పుస్తకాలలో చదువుకోవటం కూడా ఉద్యమాల పట్ల ఆకర్షణకు దారి తీసింది. మాతరం వారికి సాహిత్యం వేరు, జీవితం వేరు కాదు. కొంత మంది అదే సంస్కారంతో ఉద్యమాల్లోకి వెళ్లిపోయారు. ఆచరణకైనా, కార్యాచరణకైనా, సాహిత్యానికైనా మాకు ప్రేరణ జీవితం, సాహిత్యం. ఉద్యమాల్లో వుండే ప్రతి ఒక్కరూ సాహిత్యకారులే! దురదృష్టవశాత్తూ (నవ్వుతూ) సాహిత్యం ఎక్కువగా రాసే అవకాశం నాకు దొరికింది. అయినా ఆ సాహిత్యంలో చాలామందివి చాలా అనుభవాలున్నాయి. నా కాలం నాటి అనేక మలుపులను సరిగ్గా అర్థం చేసుకోవటానికి నాకొక అవకాశం ఏర్పడిందని నేననుకుంటున్నాను. అలా ఒక చిన్నగ్రామంలో చదువురాని వ్యవసాయ కుటుంబం నుంచి వచ్చిన నేను ప్రపంచ మానవుల్ని అర్థం చేసుకోవటానికి అవసరమయిన సంస్కారం పొందటానికి సాహిత్యం, ఉద్యమాలు, నా కాలం కారణమయ్యాయి.

రచనలు ఎలా మొదలయ్యాయి అంటే...

పియుసి చదివేరోజుల్లో అప్పటికే అన్నిరకాల సాహిత్యం చదివిన ప్రభావంతో వరంగల్‌లో కాళోజీ వంటి ప్రముఖుల పరిచయాలతో గాంధీ రచనల ప్రభావంతో రాయటం అనేది తీవ్రంగా వుండేది. నా తొలి కథ ప్రచురితం అయ్యేనాటికి ముందే కనీసం 3, 4 వేల పేజీలు రాసి వుంటాను. మామూలు రచయితలంతా చేసే పద్ధతిలో ఆదర్శాల తోటి అప్పటికే 'ముగింపులు - ముందడుగులు' అనే నవల రాయటం జరిగింది. 700 పేజీల నవల కానీ ఇప్పుడు నాకే అందుబాటులో లేదు. గాంధీ సిద్ధాంతాలను ఆదర్శంగా తీసుకొని గ్రామాల గురించి రాసిన నవల అది.

అయితే 1969 తెలంగాణా ఉద్యమంతో ప్రజల్లోకి వెళ్లినప్పుడు సమాజంలోని వైరుధ్యాలు తెలిశాయి. నిజమైన సాహిత్యం ఊళ్లలో వుందని అప్పుడు అర్థమయింది. ఆ స్ఫూర్తితో మా ఊళ్లో జరిగిన సంఘటనలను, పాత్రలను యథాతథంగా 'ఎదురు తిరిగితే' అనే కథలో రాశాను. అక్కణ్ణించి ఎవరి కోసం

రాయాలి, ఎలాంటి సాహిత్యం రాయాలి అన్నది నిశ్చయమయింది. ఉద్యమానికి ఎన్ని దశలున్నాయో, నా సాహిత్యానికీ అన్ని దశలున్నాయి. తొలి దశలో కథలు నోటి కథల్లాగా, కర పత్రాల్లాగా సంక్షిప్తంగా ఉండేవి. ఇవి మౌఖిక రూపంలో ప్రచారమయి ఇంకో రూపం పొందుతూ వుండేవి. అట్లా సామూహిక ఆచరణకు సంబంధించిన కథల్ని తిరుగుబాట్ల రూపంలో చూసినవి, చూసినట్టుగా రాయటం జరిగింది. ఇక అధ్యయనం పెరిగినకొద్దీ ఉద్యమాలలో వచ్చిన మలుపులను, సామాజిక విషయాలలో వచ్చిన మార్పులను రాయటానికి కూడా అనేక ప్రయత్నాలు చేశాను. నా సాహిత్యాన్ని చదవకుండానే ప్రచార సాహిత్యమంటారు. అయితే నేను అన్నిరకాల మలుపులు గురించి రాశాను. ఏది ఏ టైములో అవసరమో అవే రాశాను. అట్లా బహుముఖాలుగా రాశాను. రైతాంగంతో పని చేస్తున్నప్పుడు రైతాంగం కథలు రాశాను. వృత్తుల వాళ్లతో పని చేస్తున్నప్పుడు వాళ్ల కథలు రాయటం జరిగింది. అలాగే ఆదివాసీ ప్రాంతాలకు విస్తరించినప్పుడు ఆదివాసీ కథలు, కొమరం భీమ్ నవల వచ్చాయి. అవి క్రమేణా కార్మిక వర్గంలోకి విస్తరించినప్పుడు పని చేస్తున్నప్పుడు కార్మిక కథలు రాయడం జరిగింది. సాహిత్యంలో చాలా రకాల ధోరణులు వచ్చాయి. మనిషికి సంబంధించిన అనేక కోణాలను అవి చిత్రించాయి. నేను మాత్రం ఉత్పత్తి సంబంధాలకు అందులో వచ్చిన గొడవలకు పరిమితం అవుదామని అనుకున్నా. అందుకే స్థల కాలాలకు భిన్నమైన రచనలు నేనెప్పుడూ చేయ లేదు. చేయాలని అనుకోలేదు. నా పరిశోధన, సాహిత్యమంతా కూడా స్థల, కాలాలపై ఆధార పడి చేసిందే! మిగతా సాహిత్యానికి, నా సాహిత్యానికీ వుండే ఒక మౌలికవిషయం అది. అలాగే ఏదైనా ఒక ఇష్యూ మీద కథ వచ్చేస్తే మళ్లీ నేను దాని మీద రాయలేదు. తత్ భిన్నంగా జరిగింది అనుకున్నప్పుడే రాశాను. జీవితాన్ని కానీ, ప్రపంచాని కానీ అధ్యయనం చేయటంలో మిగిలినవాళ్లకు లేని వెసులుబాటు, అందుబాటు నాకు రావటం వల్ల కూడా నాకు ఎక్కువ దృష్టి సారించటానికి అవకాశం దొరికింది.

ఉత్పత్తి కథల గురించి.....!

ఉత్పత్తి కథలకు ఒక ప్రతిపత్తిని తీసుకురావటానికి ప్రయత్నించాను. ప్రమాణాలను నెలకొల్పడానికి కష్టపడ్డాను. ఆ తర్వాత వీటిలో చాలా డెవలప్‌మెంట్సు వచ్చాయి. అంతకుముందు ఉత్పత్తి శక్తులు ఏ సాహిత్యం లోనూ కన్పించేవి కావు. తీరుబాటు వర్గాల గురించి ఉండేవే కానీ ఫలానా పనిచేసిన వాళ్ల మీద సాహిత్యం అంటూ లేదు. మేము పర్పస్‌ఫుల్‌గా అటువంటి వ్యక్తుల్ని, మనుషుల్ని, సమస్యల్ని సాహిత్యం లోకి తీసుకురావటానికి ప్రయత్నం చేశాం. భావవాద విషయాల్ని కాకుండా భౌతిక విషయాల్ని సాహిత్యంలోకి చాలా బలంగా ఉద్దేశ్య పూర్వకంగా తీసుకురావటానికి కృషి చేశాం. ఇది వ్యక్తిగతం కాదు. చాలామంది కృషి చేశాం.

అందరి ప్రభావం నా మీద ఉంది!

నా పల్లెలో పెరిగిన అందరు మిత్రులు నన్ను ప్రభావితం చేసినవాళ్లే! నిజానికి నాకున్న మగ, ఆడ స్నేహితులలో ఆడ స్నేహితులే నన్ను ఎక్కువగా ప్రభావితం చేశారు. కారణం ఏమిటంటే మగవాడి ప్రపంచం వేరు. వారిది అన్నీ అందుబాటులో వుండే ప్రపంచం. తరిచి చూడాల్సిన అవసరం లేదు. ఇది తప్పు, ఇది ఒప్పు. ఇది మంచి, ఇది చెడు అన్నది సాధారణంగా మగపిల్లల కన్నా, ఆడపిల్లలకు ఎక్కువగా వుండేది. పరిశీలనా దృష్టి కూడా వారిది వేరే రకంగా ఉంటుంది. నాకు ఎక్కువమంది ఆడ స్నేహితులుండే వారు. వారి సంస్కారం కావచ్చు. మెతకదనం కావచ్చు. కథలు చెప్పే పద్ధతికావచ్చు. వారిలో వున్న ఈ లక్షణాలన్నిటితోను నన్ను వారు ఎక్కువ ప్రభావితం చేశారు. అలాగే ఎంత పనికిరాని వాడిలో కూడా ఏదో శక్తి ఉంటుంది. అలాంటి వారిలో

నచ్చినవి

ఇష్టమైన సినిమా	: చారులత (బెంగాలీ)
నటుడు	: కమలహాసన్, చార్లీచాప్లిన్
పాట	: ఎర్రమొగ్గ లాలీ... (అల్లం వీరయ్య రచన)
గాయకుడు	: గద్దర్
గాయని	: జానకి
పుస్తకలు	: గోర్కీ అమ్మ, టాల్‌స్టాయ్ అన్నాకెరీనా
రచయితలు	: వట్టికోట ఆళ్వార్ స్వామి భూషణం ఇంకా చాలామంది వున్నారు టాల్‌స్టాయ్, గోర్కీ, లూసన్

వుండే శక్తిని సాహిత్యం లోకి పట్టుకు రావడానికి ప్రయత్నించాను. ఊళ్లో కూడా ఆస్తి సంబంధాల తోటి చాలా తక్కువ చూడబడ్డ వాడికి ఎక్కువశక్తి ఉండడం నేను గమనించాను. ముఖ్యంగా తక్కువ కులాల వారిలో. మాదిగలు ఎక్కువ

అమెరికాలో ఉంటున్న చిన్న అల్లుడు శ్రీధర్ కూతురు చందన పెద్ద కూతురు రజని కే.శే. కుమారుడు కిరణ్

మంది నాకు స్నేహితులుగా వుండే వారు. మిగిలిన వారందరి కంటె కూడా సాహిత్యం పట్ల, పాటల పట్ల అద్భుతమైన కంఠస్వరం వుంటుంది వారికి. నిజాయితీ పట్ల, మాట్లాడే పద్ధతి పట్ల మహాసుందరంగా వుంటారు వారు. వారు చేసే పని కూడా మహాకళాత్మకంగా వుంటుంది. ఈ చూపు నాకు శ్రామికులను ప్రేమించటానికి ఎంతగానో తోడ్పడింది. ఇక జీవితాన్ని చూడటమంటే పనిని చూడటమే! వ్యక్తిత్వాన్ని చూడటమే! అత్యద్భుతమైన, సున్నితమయిన మనుషులెవరయా అంటే అట్టడుగు వర్గాల వారనే చెబుతాన్నేను. వారిని ఆ స్థాయిలో చిత్రించలేకపోయాననే అని అన్పిస్తుంది.

అన్ని ప్రక్రియల్లోనూ ప్రవేశం

దాదాపు అన్ని ప్రక్రియల్లో రాశాను. కరపత్రంతో మొదలు పెట్టి పాటల్లోకి సాగి కవిత్వం దాకా. కథలు, నాటికలు, నవలలు ఎలాగూ వున్నాయి. అయితే రాన్రాను ఎక్కువ కథ మీద శ్రద్ధ పెట్టడం జరిగింది. నవలలు కూడా సుమారు 10 దాకా రాసుంటాను. అయితే ప్రస్తుతం 5 నవలలే అందుబాటులో వున్నాయి. కొలిమంటుకుంది, ఊరు, అగ్నికణం, కొమరం భీమ్, వసంత గీతం.

ఇక కోల్‌మైన్స్ మీద రాసిన నవల ఒకటుంది. తిరగరాసి దాన్నెప్పుడో అచ్చు వేయాలి. ఇక గ్రామాలలో కులాల పొందిక మీద రాసిన నవల ఎక్కడో పోయింది. అలాగే భారతదేశ ఆదివాసీల పోరాటం మీద, కార్మిక ఉద్యమాల మీద రాసినవి కూడా అందుబాటులో లేవు. బహుశా! అచ్చయిన వాటికంటే అచ్చుకానివే ఎక్కువ రాశానామో. నా కాలం లోని ఉద్యమాలు, ఉద్యమాలు చేసిన ప్రజలు వాటిని నడిపిన నాయకులు నా కథల్నిండా పరచుకుని వున్నారు. అట్లనే నాటకాలు. రైతుకూలీ సభల్లో మూడు గంటల వ్యవధి వున్న నాటకాలు వేయడం జరిగింది. 'నాగేటిచాళ్లలో' నాటకం ఆ కోవకు చెందిందే! సినిమాలు రాలేదు కానీ అనేక కారణాలరీత్యా స్క్రిప్టులు రాయడం జరిగింది. కొంతమందిని కలిసి ఇలాంటి సినిమాలు తీద్దామని చర్చించి స్క్రిప్టులు రాసినవి వున్నాయి. ఆ తర్వాత కారణాంతరాల వల్ల విరమించుకోవటం జరిగింది. ఇప్పటికీ సత్యజిత్‌రాయ్ అన్నా, చార్లీ చాప్లిన్ అన్నా ఇష్టం. ప్రతిభావంతమైన మీడియా సినిమా అని నా విశ్వాసం. అనేక కళలను ఏకకాలంలో సత్యజిత్ రాయ్ సృజించిన విధానం సాహిత్యకారులకు కూడా సాధ్యం కాని పని.

ఇప్పుడేం చేస్తున్నానంటే

నాకు నేనుగా మాట్లాడ్డం నాకు కష్టమే! గత పది సంవత్సరాలుగా రాయ

అమెరికాలో ఉంటున్న కూతురు రజని, అల్లుడు పార్థు

లేదు. కానీ ఈ పది సంవత్సరాలలో జరిగిన అనేక అంశాల పట్ల నేను రచనల్లో ఏ విషయాలైతే చెప్పదలచుకున్నానో వాటిన్నిటినీ అనేకచోట్ల చెప్పే ప్రయత్నం చేస్తున్నా. ఒక భావధార రచనగా బయటపడ్డా, పడక పోయినా జీవితం పొడుగునా ఏ భావధారయితే ఏర్పడ్డదో దాన్ని నిరంతరంగా కొనసాగిస్తూ జీవితంలో ఒక భాగంగా శ్వాసిస్తూ సాగటం రచనల కన్నా కూడా నాకిష్టం. రచనలు నా ఉద్దేశంలో సెకండరీ.

రచన కూడా సైన్సే!

ఒక రకంగా కళ మంచి జీవితానికి సంబంధించిన సైన్స్. అలాచూస్తే రచన కూడా ఒక సైన్స్‌లాంటిదే! రచన ప్రజలకు ఉపయోగ పడినప్పుడు అది ఎల్ల కాలం వుంటుంది. లేకపోతే ప్రజల మస్తిష్కంలోంచి వెళ్లిపోతుంది. నాకాలపు సరైనదారిలో వున్నాననుకోవటమే నాకు ముఖ్యం. ఇంత విశాలమయిన, విస్తృతమయిన సంక్లిష్ట జీవితంలో మన పద్ధతిని మనం ఎన్నుకుని బతకటమే ఒక ముఖ్యమయిన అంశం. దాన్ని పదుగురికి చెప్పడం కూడా అంతే ముఖ్యం.

కథ ఎలా వుండాలంటే....

కథలో వస్తువు, శిల్పం, భాష ఇవన్నీ పెనవేసుకుని వుంటాయంటారు విమర్శకులు. ఇవన్నీ రచయిత దృక్పథాన్ని లేదా వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రతిబింబిస్తూ వుంటాయి. నిజానికి వస్తువు అనేదాన్ని ఈ రోజు మార్చి చెబుతున్నారు కానీ అది ఒక ప్రజెంటేషన్. మనం చూసే పద్ధతి. ఒక చిత్రకారుడు ఒక చిత్రం గీస్తున్నాడనుకోండి. అతను చాలా కోపంగా వుంటే ఆ కోపం ఆ చిత్రంలో కన్పిస్తుంది. రచన ఎప్పుడూ ఫొటోగ్రఫీ కాదు. మనం సాధారణ దృష్టితో చూస్తున్న దానికి అనేక అనుబంధమైన విషయాలను దృష్టిలో వుంచుకుని రాయటం అనేది మనం సాధన చేస్తున్నకొద్దీ అలవడే విషయం. అనేక జాతులు, కులాలు, వర్గాలు వున్న దేశంలో వీరందరిని కూడగట్టి సమ సమాజం కోసం యుద్ధరంగంలో సమీకరించటం ఎంత కష్టమతరమైందో, ప్రజాసాహిత్యం రాయడం కూడా అంతే కష్టంతో కూడుకున్నది. అంతే అధ్యయనంతో కూడుకున్నది కూడా. అన్ని విషయాలను ఆలోచించి ఆ పొందికను గమనించినప్పుడే లోతైన సాహిత్యం వస్తుంది. పశ్చిమదేశాల రచయితలెవరైనా యుద్ధాల నుంచి వచ్చిన రచయితలే! యుద్ధాలు చవిచూసిన దేశాలలో జీవితం అనేక మార్పులకు లోనయింది. ఆ మార్పుల్లోంచి రచయితలొచ్చారు. అందుకే టాల్‌స్టాయ్ అంటాడు 'సుఖపడే దేశాలకు చరిత్ర వుండదు, కష్టపడే దేశాలకే చరిత్ర వుంటుంది. అది భిన్నమయినది, విస్తృతమయినది, బహుముఖాలైనది' అని.

సాహిత్యంలో తెలంగాణం

ఇప్పుడని కాదు... నిజానికి తెలంగాణా సాహిత్య మూలాలు మనకు గుణాఢ్యుని నుంచి మొదలుపెడితే క్రీ.పూ. 250 సంవత్సరం నాటి కథా సరిత్సాగరం నుంచి ఈ ప్రాంతంలో చాలా విచిత్రమైన మార్పులు జరిగాయి. అవి చరిత్రలోకి రాలేదు. మిగతాప్రాంతంలో కూడా ఆ మార్పులు జరిగి వుండవచ్చు. కానీ ఇక్కడ జరిగిన వైజ్ఞానిక విశేషాలు, మనుషులుపడ్డ యాతన చాలా భిన్నంగా కన్పిస్తాయి. నిజానికి జపాన్ ఇతర దేశాలలో ప్రచారమవుతున్న బౌద్ధ దార్శనికత, బౌద్ధ సూత్రాలన్నీ కూడా ఒకప్పుడు కోటిలింగాల ప్రాంతంలోని మునులగుట్టలో రాయబడ్డవే! ఇందుకు చారిత్రిక ఆధారాలున్నాయి. శ్లోకాలు, పద్యాలు, కథలు ఇవన్నీ మొట్టమొదటిసారిగా తెలంగాణా నుంచి వచ్చినవే! అలాగే లోహశాస్త్రం పుట్టింది తెలంగాణాలో. ఇంకో విషయం ఏమిటంటే లాటిన్ అమెరికన్ దేశాల్లోని జానపద సాహిత్యానికి ఇక్కడి జానపద సాహిత్యానికి దగ్గిర పోలికలున్నాయి.

జీవితం మిగిల్చిన విషాదం

మా అబ్బాయి కిరణ్ లేనిలేటు పూడ్చలేనిది. ఆ దుఃఖం నన్ను అలా బాధిస్తూనే ఉంటుంది. వాడికి అన్నివిషయాలలోనూ విస్తృతమైన అనుభవం ఉండేది. అంతర్జాతీయంగా జపనీస్, చైనీస్, రష్యన్, మెక్సికన్ ఇలా ఎంతోమందితో వాడికి పరిచయముండేది. గడ్డిపోచతో విప్లవం తెచ్చిన ఫుకోక నుంచి చెగువేరా దాకా ప్రపంచ సాహిత్యాన్ని బాగా చదివాడు. విపరీతమయిన స్వేచ్ఛావాది. వాడు ప్రపంచ పౌరుడు, సైంటిస్టు. నాకు ప్రపంచ విషయాలు అనేకం చెప్పేవాడు. ఇద్దరం కలిసి లాటిన్ అమెరికన్ దేశాలు తిరిగి రావాలని కలలు కన్నాం. ఆ కలలు తీరకుండానే వాడు వెళ్లిపోయాడు. మనల్ని కన్న వాళ్ల నుంచి దూరమైనా, మనం కన్నవాళ్లు దూరమైనా అవి అత్యంత విషాదకరమైన క్షణాలు అంటాడు షేక్స్‌పియర్.

రాస్తాను

రాద్దామనే అనుకుంటాను. బహుశా త్వరలో మూడో ఇన్నింగ్స్ ప్రారంభిస్తాను. మొదట రెండు ఇన్నింగ్స్ అమాయకత్వంతోనే రాశానని అన్పిస్తుంది. ఈ కొత్త ఇన్నింగ్స్‌లో మరింత పరిణితి సాధిస్తానని అనుకుంటున్నాను.

-సి.యస్.రాంబాబు

నాకు నచ్చిన నా కథ

మనిషి లోపలి విధ్వంసం

- అల్లం రాజయ్య

అదొక చిన్నరైల్వేస్టేషన్. ఆ స్టేషన్ భవనాలు నైజాం కాలంలో కట్టినవి. ఈ ఏడు వానాకాలంలో కురిసిన ఎడతెరిపి లేని వర్షాలవల్ల స్టేషన్ భవనం, గోడలు పెచ్చులూడిపోయాయి. భవనం పైనుండి కారిన నీటి ధారల మూలంగా గోడల మీద చారికలు ఏర్పడినాయి. రైల్వేస్టేషన్‌కు కుడిఎడమల పాతిన సిమెంట్‌పోల్స్‌కు కట్టిన ఫెన్సింగు అక్కడక్కడ విరిగి పోయింది. ఆ స్టేషన్‌లోకి వచ్చే ప్రయాణీకులు పోయే ప్రయాణీకులు సాధారణంగా స్టేషన్ ద్వారం నుండి కాక విరిగిన సిమెంట్ పోల్స్ ఫెన్సింగు నుంచే నడుస్తారు.

రైల్వేస్టేషన్ వెనుకవైపు, స్టేషన్ కట్టినప్పుడే కట్టిన క్వార్టర్లలో నాలుగు కూలిపోయి ఉన్నాయి. మిగతా క్వార్టర్లలో రైల్వే గ్యాంగు వాళ్లు తప్ప బుక్కింగు క్లర్కుగాని స్టేషన్‌మాస్టరు గాని ఉండటం లేదు. వాళ్ళు దాదాపు అక్కడికి పది కిలో మీటర్ల దూరంలో గల ఓ మాదిరిపట్నం నుంచీ రోజూ వస్తారు.

రైల్వేస్టేషన్‌కు దక్షిణాన నీలగిరి చెట్లు పెరిగి ఉన్నాయి. నీలగిరి చెట్ల కింద ఆకులు పడి ఆ స్థలమంతా తెల్లగా మెరుస్తున్నది. స్టేషన్‌కు ఎదురుగా పసిరిక చెట్లు, వేపచెట్లు, తుమ్మచెట్లు పెరిగి ఉన్నాయి. ఆ చెట్లకింద రైలు పట్టాలకు ఆవలి వైపున 'తాటికల్లు' కుండల్లో నురుగు వస్తుండగా నలుగురు గౌండ్ల వాళ్ళు గిరాకి లేక దిగాలు పడి కూర్చు న్నారు. వాళ్ళకు కొంచెం దూరంలో పసుపుపచ్చ ప్లాస్టిక్ ట్రేలో సారా ప్యాకెట్లు పెట్టు కొని పేడి మూతి ఉపేంద్ర కూర్చున్నాడు.

పొద్దున తయారుచేసిన 'మిరపకాయ బజ్జీలు' చల్లారిపోగా షేక్ దావూద్ గొణుగు తున్నాడు.

వేపచెట్టు కింద కాల్చిన మొక్కజొన్న కంకులు పెట్టుకొని ముగ్గురు పల్లెటూరి ఆడ వాళ్ళు ఒకరినొకరు తిట్టుకుంటున్నారు.

పరికి పండ్లు అమ్మే ముసలవ్వ ఎందుకో విచారంగా కూర్చున్నది.

ఆ చెట్ల కింద దుమ్ములో కూర్చుండలేక, అలాగని ఎంతోసేపు నిలబడలేక ఒక కుటుంబం దిక్కులు చూస్తున్నది.

''అట్ల పోయి రైలెప్పుడు కాలవడ్తదో తెలుసుక రాపోరాదు!'' భార్య భర్త మీద విసు క్కున్నది. భార్య పేరు గంగమ్మ. ఆమె గులాబిరంగు పాలిస్టర్ చీర కట్టుకున్నది. చెవు లకు బంగారు జూకాలున్నాయి. కాళ్ళకు పట్ట గొలుసులు, వెండి మట్టెలున్నాయి.

భర్త రాయేశం తన అంగిజేబులో చెయ్యిపెట్టి, భార్యకేసి చూసి వంకర నవ్వు నవ్వాడు. రాయేశం తెల్లటి పాలిస్టర్ కమీజు తొడిగి ధోవతి కట్టు కొన్నాడు. కాళ్ళకు సింగ రేణి బొగ్గుగని బూట్లు వేసుకున్నాడు. మెడకు మఫ్లర్, ఎడమచేతికి గడియారమున్నది.

''అమ్మా పరికి పండ్లే!'' వారిద్దరి పదేండ్ల కొడుకు అడిగాడు.

''మీ బాపు నడుగుపో'' గంగమ్మ పిల్లవాడ్ని కసిరింది.

రాయేశం వంకర నవ్వుకు గంగమ్మ ఎలాంటి అడ్డంకి చెప్పకపోయే సరికి ఉపేంద్రం దగ్గరికి నడిచి ''ఎంతకోబత్త (సారా ప్యాకెట్లు) పిలడా?'' అడిగాడు.

''మీ కాలేరు (కాలరీ) లెంత?'' ఉపేంద్రం.

''మా బొగ్గుబాయిల కాడ అమ్మినట్టే అమ్ముతానవా?''

''ఈడ అంతరేటు కమ్ముతె బొక్కలిరువరా?'' ఒక గౌండ్లాయన కోపంగా అన్నాడు.

''ఎవలు?'' రాయేశం.

''ఇంకెవలు పాముకోరలిరిసినోళ్ళే'' ఇంకో గౌండ్లాయన.

పాము కోరలిరిసినోల్లెవరో రాయేశం అడుగలేదు. వాళ్లు చెప్పలేదు.

''రెండున్నర'' ఉపేంద్రం.

''లావు సస్తనే ఉన్నది. మా వూల్లే సార మామూలు పట్టిన కొత్తల నాలుగు రూపా యలన్నరు. లొల్లయి నంక గిప్పుడు గిదేధర''.

''మీ వూల్లేంది ఈ సుట్టు పక్క అన్ని ఊళ్ళల్లగిదే ధర – ఈసారి మావుల ('కంట్రాక్ట్) పట్టినోడు మన్నె పోయిండనుకో''.

''మా కాలేరుమీద దోసుకుంటండ్లు – ఆడబత్తకు అయిదు రూపాయలు'' రాయేశం. రెండు సారా ప్యాకెట్లు తీసుకొని ఒకటి కట్టుక్కున కొరికి నోట్లో పోసుకొని ఇంకొకటి జేబులో వేసుకున్నాడు. అయిదు రూపాయల నోటు తీసి ఇచ్చాడు.

ఆ వాసన తనకే వచ్చినట్టుగా ఒక బాల్‌వాడి టీచరమ్మ అటేపు జరిగింది.

ఒక ముసలమ్మ చెవుల గంటీలు ఊగుతుండగా ''రైలెప్పుడత్తది పిల్లడా! సిటుక్కున సీకటైనంకనా?'' అన్నది.

ఆ ముసలమ్మ మనవడు ''ప్యాసెంజర్ రైలు గంటకొట్టేదనుక తెలవదే'' బియ్యం సంచి మీద కూర్చుండి జవాబు చెప్పాడు. అతను ప్యాంటు వేసుకొని ఉన్నాడు.

కొంచెం దూరంలో అదివరకే తాగి ఉన్న ఒక బతికి చెడ్డ రైతు ఎవరినో అంతూ పొంతూ లేకుండా తిడుతున్నాడు.

రైలు కిందబడి కాలు ఎప్పుడో తెగిపోయిన కుంటి ముసలివాడొకడు.

''నిన్ను సిలువకు గట్టిరిబిడ్డా నా యేశయ్యా!

కీలుకీలున మొలలు గొట్టిరి తండ్రీ యేశయ్యా!'' అంటూ యేసుక్రీస్తు మరణఘ ట్టాన్ని తను 'నిజంగా' చూసినట్లుగానే వర్ణించి పాడుతున్నాడు. ఆ గొంతులో విచిత్ర మైన ''వణుకు'' అక్కడి వాళ్ళకు దుఃఖాన్ని కలిగి స్తోంది. ఆ పాటలోని నాదం వారికి అనుభవంలో ఉన్నట్టే ఉంది. అందరికీ చేయిచాపుతూ కర్రకాలు పొడుచుకుంటూ తిరు గుతున్నాడు.

రైలు టైం కనుక్కోవడానికి బయలుదేరిన రాయేశం ఇరువై అయిదు పైసల బిళ్ళ తీసి కుంటివాడి చిప్పలోవేసి ''ఏసయ్యను కాదు గరీబోన్ని'' అని పాటకు అర్థం చెప్పి కదలబోయాడు.

ఇంతలోనే పెనుకేక వేస్తూ ఏదో ఎక్స్‌ప్రెస్ రైలు దూసుకుపోయింది.

రైలు వెళ్లేదాకా ఆగి రాయేశం పట్టాలు దాటాడు. అతని వెనకనే రాబోయిన కొడుకు భయపడి తల్లి దగ్గరికి పరుగెత్తాడు.

రాయేశం స్టేషన్లోకి అడుగుపెట్టాడు. టికెట్లిచ్చే కిటికీ మూసున్నది. స్టేషన్ మాస్టర్ గదిలోకి తొంగిచూశాడు.

ఒక పాతటేబుల్ ముందు అంతకన్నా పాతగిలిన స్టేషన్ మాస్టర్ విచారంగా కూర్చున్నాడు.

ఇంతలోనే స్టేషన్ ద్వారం నుంచీ ఆదరబాదరగా వచ్చిన రైల్వే పోలీసు స్టేషన్ మాస్టర్ రూంలోకి నడిచాడు. టోపి తీసి ఉఫ్ మన్నాడు.

''వాని వివరాలు తెలుసుకునేసరికి తాతలు దిగొచ్చిండ్లు సార్'' ఆ కష్టమంతా

ముఖంతో తొంగి చూస్తుండగా మాట్లాడసాగాడు పోలీసు.

"సార్ వాన్ని వారం రోజుల క్రితం మన రైలుస్టేషన్లో రాత్రి చలికి వణుకుతుంటే పోలీస్‌స్టేషన్‌కు పట్టుకు పోయిండ్లట. అసలే ఈ ఏరియాల డేంజర్ గున్నది కదా! మల్ల వీడు పడుసు పోరడాయె. ఏదడిగిన నోరు తెరవకపాయె. పొద్దటినుంచి సాయంత్రం దాకా ఎంత తన్నినా ఏం మాట్లాడలేదట. ఆఖరుకు వాని తల్లి గురించి చెప్పిండట. ఎంక్వయిరీల వీళ్ళది కుద్దు వెన్నంపెల్లినట. తండ్రి బేవార్సుగాడట. భూములమ్ము కొని పెద్దపల్లిల తిరుగుతున్నడట. వాడు పాతకాపేనట. ఏడాది కరీంనగర్ సబ్‌జైల్ల ఉండచ్చిండట. తల్లి కూలినాలి చేసి వీన్ని పెంచి పెద్దజేసిందట. ఆవార కేసని విడిచి పెట్టిండ్లట" రైల్వే పోలీసు గుక్క తిప్పుకున్నాడు.

'వాడు ఏదైతే మనకేమిటి గని – మన నెత్తిమీదికి తెచ్చాడు. ప్యాసింజర్ వెళ్ళిపోతే ఈ చలిలో రాత్రంతా చావాల్సిందే" స్టేషన్ మాస్టర్.

"సార్ మనము కూడా ఆవారా కేసు కింద పంచనామా చేస్తే?" రైల్వే పోలీసు.

"అసలే రోజులు బాగాలేవు. వెధవపెంట మనమీదికొస్తే! అచ్చా నువ్వు పోయి శవం దగ్గర కావలిఉండు. రంగయ్య టీకి పోయి వస్తాడు! ఈ లోగా నేను వాడి తల్లి, తండ్రి కోసం ట్రై చేస్త". స్టేషన్‌మాస్టర్.

రైల్వే పోలీసు గది బయటకు వచ్చాడు.

"ఏందేంది?" రాయేశం.

"ఏమున్నదివయ్యా! మర్డర్లు, కూనీలు, చావడాలు, చంపడాలు – అజ్ కల్ కా దునియా ఖుద్‌మర్ నా కిసీ కో మార్ డాల్‌నా (ఇయ్యాల్ల రేపు ప్రపంచంల తను చావడం ఇంకోన్ని చంపడం)"

''దాసుకోవయ్యా! అమ్మమ్మ నీ ఉచ్చ మందులకు గావాలంటే చింతకొమ్మ లెక్కి చిమ్మిచ్చి పోసిందట'' రాయేశం.

''పొద్దటి నుంచి చెప్పలేక నోరు పోతంది. అగో క్యాబిన్ దగ్గర ఓ మాదెర్ చోదుగాడు రైలుకింద తలకాయ బెట్టిండు. పంచనామా చేసి పారేత్తమంటే మా స్టేషన్‌మాస్టర్ ఉచ్చబోసుకుంటుండు - వాని తండ్రి వీనికన్నా ఆవారా ఉన్నడు''. చెమట పట్టిన ఖాకీ బట్టలు మాటిమాటికి లూజు చేసుకుంటూ ఉత్తరం వేపు క్యాబిన్ కేసి నడిచాడు.

స్టేషన్ మాస్టర్ పెద్దపల్లికి ఫోన్ చేశాడు

''ఇంతకు ముందు వైర్‌లెస్‌ల ఇక్కడి పోలీస్‌స్టేషన్‌కు కబురు వచ్చింది. వాణ్ణి పోలీసు వాళ్ల వెతికి పట్టుకున్నారు. సింగరేణి రైలులో తీసుకు వస్తున్నారు'' ఆవలి కంఠం.

మళ్ళీ తల్లి ఉండే ఊరు ఓదెలకు ఫోన్ చేశాడు. అదృష్టవశాత్తు ఆ ఊరులో రైల్వే స్టేషనున్నది. ''వాని తల్లి, బంధువులు ఎడ్ల బండిలో వస్తున్నారు'' అక్కడి నుంచి.

స్టేషన్‌మాస్టర్ ఈ కబురు శవం దగ్గర కావలున్న రైల్వేపోలీసులకు తెలుపాలనే ఉద్దేశంతో గది బయటకొచ్చాడు.

''సార్ ప్యాసెంజర్ టైమెంత?'' రాయేశం.

''ఉండవయ్యా మగడా!'' స్టేషన్ మాస్టర్ దిక్కులు చూస్తూ చిరాకుగా అని గ్యాంగుమన్ కోసం వెతకసాగిండు.

''నేను శవాన్ని సూసత్తసార్! ఏం చెప్పమంటారు?'' రాయేశం.

''వాని తండ్రి సింగరేణి రైలులో వస్తున్నడని చెప్పు'' స్టేషన్‌మాస్టర్.

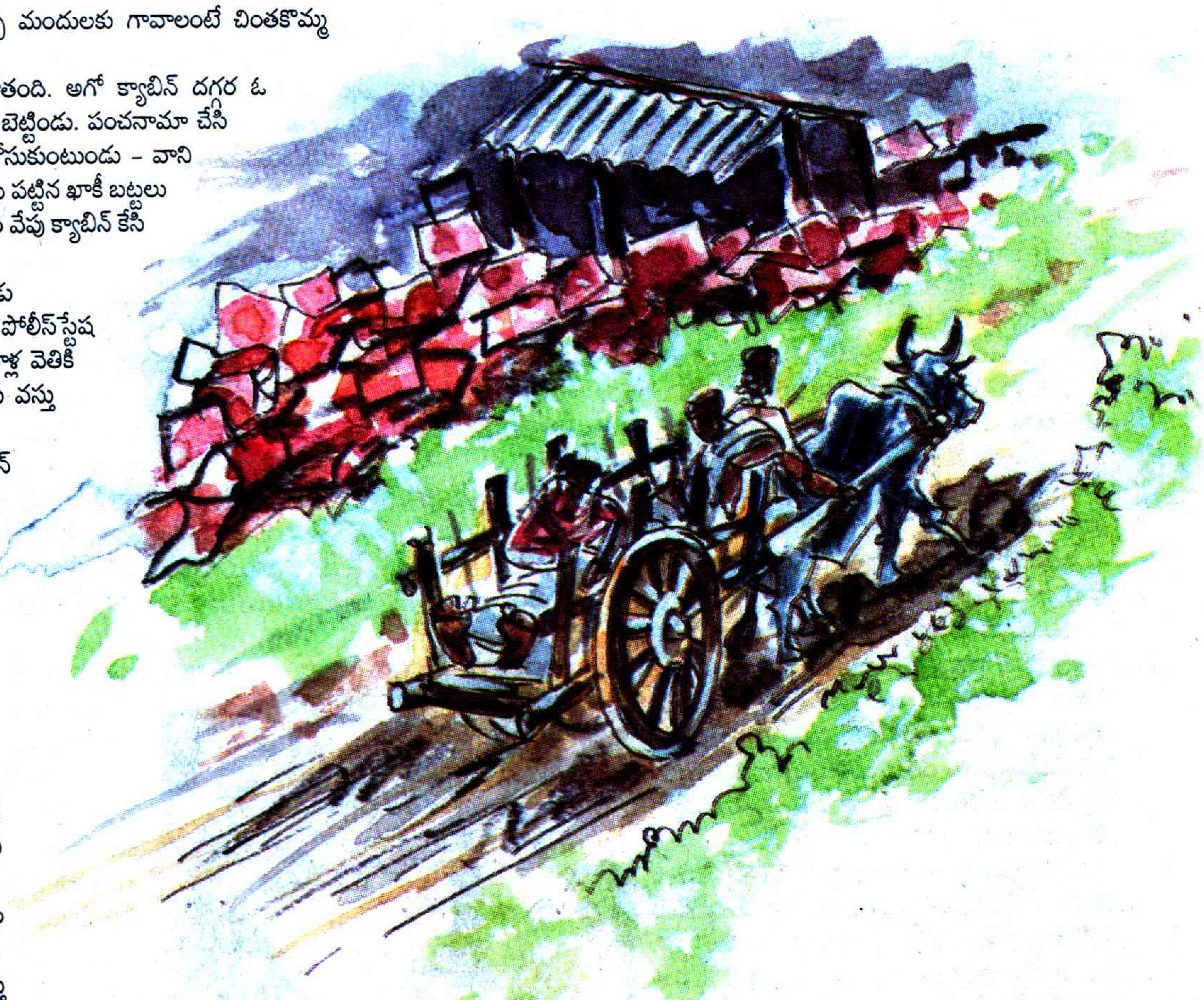

రాయేశం చేతులూపుకుంటూ ప్లాట్‌ఫారం మీద నుండి ఉత్తరం వేపు పోవడం చూసి ''రైలచ్చే యేల్లయ్యింది మల్లేడ కాలవడ్తన్నవ్?'' రైలు పట్టాల ఆవలి నుంచీ రాయేశం భార్య గంగమ్మ కేకేసింది.

ఆ కేకను పట్టించుకోకుండానే రాయేశం చరచరా నడుస్తున్నాడు. రాయేశం బూట్ల కింద ఇసుక కరకర లాడుతోంది.

ప్లాట్‌ఫారంకు వందగజాల దూరంలో క్యాబిన్‌కు ప్లాట్‌ఫారంకు మధ్యన పదిమంది మనుషులు కన్పించారు.

అక్కడ నలుగురు చేతి సంచీలు పట్టుకొని విచార వదనాలతో నిలబడి ఉన్నారు.

రైల్వే పోలీసులిద్దరు అక్కడ శవం ఉన్నదన్న మాట మరిచిపోయి బీడీలు పీలుస్తూ లోక రివాజు గురించి మాట్లాడుకుంటున్నారు.

ఢిల్లీ వెళ్లే రైల్వేలైను పక్క కంకరరాళ్ళ మీద ఒక మొండెం పడుకోబెట్టి ఉన్నది. శవం మీద చాలీచాలని తెల్లని గుడ్డ కప్పి ఉన్నది. పట్టాల మధ్య కండ్లు భయంకరంగా తెరుచుకున్న తల ఉన్నది. తలకు మొండానికి మధ్య రక్తం మడుగుకట్టి జొబ్బజొబ్బ పెద్ద ఈగలు ముసురుతున్నాయి.

ఇంకా మీసం సరీగ మెలవని లేత ముఖం - ఎత్తు దవడలు - ఎంత అందమైన ముఖం! నెత్తిమీద రక్తంతో తడిసి పిడుచగట్టిన వెంట్రుకలు - మొండెం మీద కప్పిన గుడ్డ సరిపోక పిక్కలు పాదాలు కన్పిస్తున్నాయి. మడిమెలు గిలగిల తన్నుకోవడం వల్ల పగిలున్నాయి. ప్యాంటు చిరిగి ఉంది.

రాయేశం నిషా దిగిపోయింది. కడుపులో చెయ్యేసి ఎవరో దేవినట్లనిపించింది. ''ఛీ మనిషి జల్మంత పాపకారి జల్మ మరోటి లేదు'' అన్నాడు.

రాయేశంకు తమ బొగ్గు గనిలో పైకప్పు కూలి చనిపోయిన కార్మికుల శవాలు కండ్ల ముందు మెదిలాయి.

రాయేశం కాళ్ళమీద కూలబడి ''అయ్యో బిడ్డా! కట్టం సుకం సూడాల్సినోనివి ఎంత కర్మానికెత్తుకున్నవ్'' అని బొటబొట కన్నీళ్ళు కార్చాడు.

''ఖర్మమేమున్నది బై - ముచ్చుదొబ్బుకత్తె ఎవడైన గంతే'' రంగయ్య అనే రైల్వే పోలీసు.

''ఛల్...'' చుట్టు మూగుతున్న మందిని ఇంకో పోలీసు దూరం కొట్టాడు. ''ఏ తల్లిగన్న బిడ్డో'' ఊళ్లో బతుకు గడవక సింగరేణి గనుల్లో పరుగు పందెంలో నౌఖరికోసం పోతున్నవాడన్నాడు.

''కట్టాలలో జెనుకక (భయపడక) సీతమ్మ తీర్గ అగ్గినుంచి బయటి కచ్చినోడే మనిషి'' ఒక ముసలయ్య.

''అరె! కష్టాలుంటయి. సుఖాలుంటయి మనిషి పుటుకే ఆసొంటిది. ఈ కాలపు పోరగండ్లకు అన్ని ముంగటికి రావాలె'' రంగయ్య.

''ఔ బాంచెన్'' - నీ తీర్గ అందరికి కొలువు దొరకద్దా'' ఒక ముసలమ్మ.

''ఔ బై కొలువు దొరకలే, సచ్చుడేనా?'' రంగయ్య వాదంలోకి దిగుతూ.

''సావకుంటే ఏం జేసుడువయ్యా! అడుక్కతినమంటావా? ఊళ్ళమీద బడి దోసుకు తినమంటావా?'' ఎవరో మందిలోనుంచి.

''అయిరెండూ బమ్మకట్టాలే'' యువకుడు.

ఇంకో రైల్వే పోలీసు బీడి విసిరికొడుతూ ''ఔ'' నంటూ ఒప్పుకున్నాడు.

''ఆ దమ్మున్నోడు సావడు. అడ్డమచ్చినోన్ని సంపుతడు'' రంగయ్య తన అనుభవం నుంచి నిగ్గుతీసిన సత్యాన్ని చెప్పి రైల్వే స్టేషన్‌కేసి నడిచాడు.

''ఏ రైలుకు పడ్డడు బిడ్డా?'' ముసలవ్వ.

రాయేశం కండ్లకు చీకట్లు కమ్ముతున్నాయి. తోటి కార్మికులు గనిలో చనిపోయినప్పుడు మిగతా కార్మికుల్లో చెలరేగిన కోపం లాంటి కోపం అతని ముఖంలో చిమ్ముకొచ్చింది. ''వారం రోజుల క్రితం ఆవారా కేసు క్రింద పోలీసులు పట్టుకుపోయినారట'' ఇందాక రైల్వేపోలీసు స్టేషన్ మాస్టర్‌కు చెప్పినమాట జ్ఞాపకం వచ్చింది. కంఠంలో కోపం దుఃఖం మిళితం కాగా ''మనిషి జల్మంత ఈనం జెల్మ లేదు. బంజత్-గీడని య్యతి గలోన్ని నోట్లో నాలిక లేనోన్ని బతుకనియ్యరు. అరే కోమలిపోరడు ఇంట్ల నుంచి ఎట్లచ్చిండో? కొట్లాడే అచ్చెనో? మనసు చెంచాల్లమైతేనో? బుద్ధులు గ్యానాలు చెప్పే నాయిన్నే తనకే దోసక దేశాలు బట్టుకపోయిండట. ఆడది ఏం చెలాయించుకత్తది? ఇటుసూత్తే తల్లి కొట్టిపోసుకునుడు. అటు తండ్రి ఏమయ్యింది సమఝుకాక ఎంతకొట్టిపోసుకున్నడో? పోరడు! అరరె! ఎవల్లన్న మనిషి దగ్గిరికి తీసి కడుపుల అయత్తం అడుగుతె బతికిపోవు. ఎంతపని జర్గిపాయె. పోలీసోల్లన్న దగ్గరికి దియ్యకపోయిరి. ఆళ్లు దొరికిందే బరికినట్టు మనసుపుండై పోయినోన్ని మళ్లీ కొట్టిరి. ఇదేమన్న నాయెమా...?'' రాయేశం కోపంగా.

"నీకెందుకువయ్యా తీస్ మార్ఖాన్ (ముప్పయి మందిని కొట్టేవాడు) ఊ అంటే తీసుకపోయి పోలీసు స్టేషన్ల అప్పజెప్పివస్త" రైల్వేపోలీసు.

"ఏది అప్పజెప్పుసూద్దాం" జేబులో సారా ప్యాకెట్టు తీసి కటుక్కున కొరికి గటగటా తాగి రాయేశం అన్నాడు కోపంగా.

"ఏం చేస్తవ్ బే – అందరి తీర్గ నువ్వుచూడక – లావులావు మాట్లాడ్తన్నవ్. సచ్చినోని బావా? అన్నవా?" రైల్వే పోలీసు.

"అంతకన్న ఎక్కువ" రాయేశం పోలీసుమీది కురికాడు. అక్కడ గుమికూడిన వాళ్ళంతా వాళ్ళిద్దరిని విడదీశారు.

దూరం నుంచి ఈ గొడవంతా చూస్తున్న రాయేశం భార్య గంగమ్మ పట్టాలమీదుగా పరుగెత్తికొచ్చి శవాన్ని చూసి ఆమెకు నోట మాట రాలేదు.

తిట్టుకుంటూ వచ్చిన గంగమ్మ భర్త చెయ్యి పట్టుకొని తీసుకుపోయింది.

రాయేశం బియ్యం బస్తామీద కాసేపు తలపట్టుకొని కూర్చున్నాడు. గనిలో చనిపోయిన శవాల దగ్గర కార్మికులు కోపంగా అరుస్తున్న దృశ్యం. చివ్వున లేచి వెళ్ళి మరో రెండు సారా ప్యాకెట్లు తెచ్చుకున్నాడు.

గంగమ్మ తను చూసిన దృశ్యాన్ని అక్కడివాళ్ళకు వర్ణించి చెప్పడంలో భర్తను మరిచిపోయింది.

అదివరకే చూసి వచ్చినవాళ్లు వివరాలు చెప్పారు. కొత్తగా వచ్చిన వాళ్ళు శవాన్ని చూడడానికి కదిలారు.

అప్పుడు సాయంత్రం అయిదు గంటలయ్యింది. చలి కాలపు పొద్దు క్రుంకడానికి సిద్ధంగా ఉన్నది. పడమటి ఆకాశం ఎలుగడిపడిన అడివిలాగా ఉన్నది. ఏడ్చేడ్చి సొమ్మసిల్లిన పసిపిల్ల జేవురించిన ముఖంలా సూర్యుడు. స్టేషన్ ఆవలిప్రక్కన గల ముసలి పచ్చిరిక వేప, తుమ్మ చెట్ల నీడలు ఆ చోటంతా కప్పేశాయి. చలి విషాదంలా కమ్ముకుంటోంది.

ఆ చిన్నస్టేషన్లో జనసంఖ్య అంతకంతకూ పెరుగుతోంది. ఆ స్టేషన్లో చేరుతున్న జనమంతా చుట్టుపక్కల పల్లెటూళ్ళ వాళ్లు – ఫైగా సింగరేణి బొగ్గు గనుల్లో పని చేసే వాళ్ళు, వాళ్ళ తాలూకా బంధువులు ఎక్కువగా ఉన్నారు. ఆ స్టేషన్నుంచి ఖాజీపేటకు పోయేవాళ్ళ సంఖ్య చాలా తక్కువ. ఆ తక్కువలో కూడా ఈ మధ్య కొత్తగా రైల్వేలైను విద్యుద్దీకరణ, రైల్వే కార్మికులే ఎక్కువ మంది వున్నారు.

స్టేషన్లోకి వచ్చిన వాళ్ళందరూ శవాన్ని చూసి వచ్చారు. అక్కడ చాలా మంది ముఖాల్లో నిర్లిప్తత చోటు చేసుకున్నది. అటు తెల్లకల్లు, (తాటికల్లు) సారా అమ్మకం జోరుగా సాగుతోంది. అందరి మనసుల్లో ఆ శవం ఒక పెనుకల్లోలం లేపుతోంది. మంటను ఎగదోస్తోంది. ఆ మంట మీద ఏదో ఒకటి పోసే ప్రయత్నం.

షేక్ దావూదు మిరపకాయ బజ్జీలు అయిపోయాయి.

చావు-బతుకుల మధ్య తచ్చాడే మాటలు – సుళ్లు తిరిగే మాటలు –

ఒక ముసలి రైల్వే మొఖద్దమ్ అక్కడే పాత క్వార్టర్లో ఉండేవాడు. డ్యూటీ దిగి స్నానంచేసి ధోవతి కట్టుకొని వచ్చి స్టేషన్లో తిరుగుతూ "ఆ పోరగాడు పది దినాల కింద నుంచి గీ స్టేషన్లనే తిరుగుతున్నప్పుడు. ఎవలతోని మాట్లాడడు. సకులం దోసుకపోబడ్డోని తీర్గ కూకుండెటోడు. అప్పుడప్పుడు పిచ్చోని తీర్గ ఒర్రుకుంట అటు నుంచి ఇటు, ఇటు నుంచి అటు ప్లాటుఫారం మీద ఉరికెటోడు. సొమ్మసిల్లి పడిపోతే మేం మొన్న బువ్వబెట్టినం – ఆనాడు పొల్లగాని తల్లి, ఎవలో సెప్పుతే అచ్చి తీసుకుపోయింది. మల్ల గిదే సూసుడు" తనకు తెలిసిన వివరాలు చెప్పసాగాడు.

ఆ వివరాలు అందరికీ తెలిసినట్టుగానే ఉన్నవి. అందరూ ఆ పిల్లగానిలాగే దగ్గమైన మనసులతో ఎక్కడెక్కడో దిక్కుతోచక పరుగెత్తిన వాళ్ళలాగే ఉన్నారు. అందరి లోలోపల ఏదో తొలుచుకుపోతోంది. అదేమిటో కొద్ది కొద్దిగా తెలిసినట్టే తెలిసి మళ్ళీ చిక్కుపడుతోంది. పల్లెల కడుపుల్లో ఏదో కల్లోలం మరిగిమరిగి బుసబుస పొంగుతోంది. ఇల్లు, పిల్లలు, భూమి, పంటలు, పెండ్లిలు ఎండావానా అన్నిరకాల మానవబంధాలు, సెంటిమెంట్లు తెగిపోతున్నాయి. అన్నిటి కన్నా బలీయమైన భూమి సంబంధం తెగిపోయి పల్లెలను విడిచి బతుకు తెరువుకోసం చెల్లా చెదురుగ చెదిరి పోయిన వాళ్ళు, పిల్లపేగు సంబంధాలు తెగినవాళ్లు తచ్చాడుతున్నారు.

గొణుగుడు, విచిత్రమైన కొత్తమాటలు చితిమంటల చిటపటల్లా – కూలి పోయిన వేదాంతాలు స్టేషనంతా గగ్గోలుగా అర్థం కాకుండా ఉన్నది.

మోకాళ్ళదాకా నిక్కరేసుకున్న రైల్వేకార్మికుడు వచ్చి "ఠనాఠనా" మంటూ గంట కొట్టాడు. విచిత్రం అతను పండ్లు బిగపట్టి పూనకం వచ్చిన వానిలాగా గంటకొట్టాడు!

రైల్వే బుకింగ్ కిటికీ దగ్గరికి జనం పరుగెత్తారు.

బుక్కింగ్ క్లర్కు అప్పుడే నిదురలేచిన వానిలాగా టికెట్ల కెగబడుతున్న ముఖాల కేసి చూడకుండా టికెట్టు నింపాదిగా ఇస్తున్నాడు.

రాయేశం "పాసెంజరు ఎంత లేటు మారాజా" అన్నాడు పరాచికమాడే ధోరణిలో

రాయేశం టిక్కెట్లు తీసుకొని బయటకు వచ్చేసరికి – సింగరేణి రైలు వస్తున్నదని – స్టేషన్లోని వాళ్ళు వేగిరపడుతున్నారు.

మరికొద్ది సేపట్లోనే ధనధనలాడుతూ సింగరేణి రైలు వచ్చింది. దిగేవాళ్లు తక్కువ. ఎక్కేవాళ్లు అంతకన్నా తక్కువే. రైలు వెళ్లిపోయింది.

సింగరేణి రైలులో నుంచి ఒక పొడుగాటి నడీడు మనిషి దిగాడు. అతని ముఖం కోలగా వున్నది. పండ్లు కందుపండ్లు (గారపట్టిన) కమీజు భుజాలమీద చిరిగి ఉన్నది. ధోవతి సన్నపుదేకాని చాలా పాతది. కాళ్ళకు చెప్పులు లేక మోకాళ్ళదాకా దుమ్ము పేరుకున్నది. మడిమెలు ఎండిన వరిమళ్ళలా పగిలున్నాయి. ఎముకలు తేలి ఆరడుగుల అస్తిపంజరం లాగున్నాడు. అతని ముఖం బండబారి వున్నది. కండ్లు – ఆకండ్లు అక్కడున్నవాళ్ళకు తెలియకుండా ఉన్నాయి. మొత్తానికి అతను విధ్వంసమైన ఒక పల్లెలాగా ఉన్నాడు. అతని చేతిలో మూలలు చిరిగిన పాత క్యాష్ బాగున్నది. కుడిచేతితో బాగా నలిగిపోయిన రెండు తెలుగు వార్తాపత్రికలున్నాయి. అవి ఏనాటివో, తెలియకుండా మాసి ఉన్నాయి.

అతని వెంటనే నల్లగా బలిష్టంగా ఉన్న రైల్వేపోలీసు దిగాడు. అతను బాగా వంగిపోయి ఉన్నాడు. అతని ముఖం భూమి పొరల్లో నలిగిన నేల బొగ్గులాగున్నది.

రైల్వేపోలీసు ఆ పొడుగాటి వ్యక్తిని స్టేషన్మాస్టర్ రూంలోకి తీసుకు పోయాడు.

"బండి కిందపడ్డ పిల్లగాని తండ్రి వచ్చిండనే వార్త" అతి తొందరలోనే అందరికి తెలిసిపోయింది. అతని చూడడం కోసం స్టేషన్మాస్టర్ రూం కేసి చాలామంది నడిచారు.

"వచ్చావా నాయనా?" స్టేషన్మాస్టర్ పాత నల్ల కోటు తొడుక్కొని బయలుదేరాడు.

పొడుగాటి వ్యక్తికొడుకును కోల్పోయిన తండ్రిలా లబోదిబోమని రోదించడం లేదు. శవంగా మారిన తన రక్తాన్ని చూసుకోవడానికి పరుగెత్తలేదు. ఆ మొత్తం వ్యవహారం అదివరకే అనుభవించిన వాడి లాగా – "అంత తొందరేం లేద"న్నట్లుగా స్టేషన్మాస్టర్ టేబుల్ ఎదురుగా గల కుర్చీమీద కూర్చున్నాడు.

కిటికీల్లోంచి దరువాజాల్లో నుంచి చూస్తున్న జనం మొదట విస్తుపోయారు. ఆ తరువాత "బండ తిరుగునపుడు" "మనిషికి గింత సెమట లేదు" "నెనరులేదు" తలో రకంగా గుసగుసలాడారు.

పొడుగాటి వ్యక్తి తలతిప్పి వెనక్కి చూశాడు. అనేక ముఖాలు సగం సగం కాలిపోయినట్టుగా అతనికి కనిపించాయి. మొత్తం ఆ ప్రాంతమంతా మనుషులు కాలిన కమురు వాసన వ్యాపించినట్టుగా అతనికి తోచింది.

"అరె నడువవయ్యా రాజారాం" రైల్వే పోలీసు యాతనగా.

రంభ కొత్త అవతారం...

పెళ్ళి చేసుకొని బుద్ధిగా ఇంట్లో కూర్చోకుండా రంభ రోజుకో అవతారం ఎత్తి అందర్నీ ఊదరగొట్టేస్తోంది. తన సెకండ్ ఇన్నింగ్స్లో సినిమాలు కలిసిరాక ఇల్లాలి పోస్టులోకి మారిపోయింది. ఇంత వరకూ ఓకే! ఈ మధ్యలో నిర్మాతగా మారి ఓ సినిమాతో చేతులు కాల్చుకొని ఆ తరువాత తీరిగ్గా నాలిక కరుచుకొని బుల్లితెర మీద దృష్టి పెట్టింది. ఓ ఛానల్ వారు నిర్వహిస్తున్న డ్యాన్స్ ప్రోగ్రాంకి జడ్జిగా ఉంటూ కాసులు బాగానే మూట కట్టుకొంది. అది కూడా మూన్నాళ్ళ ముచ్చటే అయ్యేటట్టు ఉందని రంభ సన్నిహితులు అంటున్నారు. రంభ ఇప్పుడు దర్శకత్వం మీద దృష్టి పెట్టిందట! దీని కోసం ఫారిన్లో ప్రత్యేకంగా శిక్షణ కూడా తీసుకుంటోందట! ఇలా క్షణానికో సరదా తీర్చుకుంటూ రంభ ఎంజాయ్ చేస్తున్నా ఆమె భర్త మాత్రం కక్కలేక మింగలేక ఇబ్బందిపడుతున్నాడట!

''ఎక్కడికీ?'' పొడుగాటి వ్యక్తి రాజారాం.

''ఎక్కడికంట వేందయ్యా! నా కొడుకు పెండ్లికిచ్చినవా? నిన్ను పెద్దపెల్లంత తిరిగి దొరుకుబట్టేటాల్లక తాతలు దిగొచ్చిరి''.

''అయితేం జెయ్యిమంటవు?''

''చనిపోయిన నీ కొడుకును చూసుకోవా?'' స్టేషన్‌మాస్టర్.

రాజారాం తన కొడుకు ముఖం స్టేషన్ మాస్టర్‌దే అన్నట్టుగా అతని ముఖంలోకి చూసి చూసేదేమున్నది? అన్నాడు.

''కాలాంతకపు ముండ కొడుకున్నట్టున్నది'' స్టేషన్‌మాస్టర్‌కు మతి పోతోంది. తన సర్వీసులో చావులు చాలాచూశాడు. జంతువులు, మనుషులు చనిపోయింది. మనిషైతే స్టేషనంతా ఏడుపులు పెడ బొబ్బలతో నిండి పొయ్యేది. శవాలకేసి పరుగెత్తే వాళ్ళు. ఆ ఏడుపులు తగ్గి పంచనామా చేసేసరికి తాతలు దిగొచ్చే వాళ్ళు. కాని ఈ మనిషికి ఆ ధ్యాసే లేదు. వీడు మనిషేనా? జంతువా? రాయి కాదు కదా? ఇంతకూ చనిపోయిన పిల్లవాని తండ్రేనా?

స్టేషన్ మాస్టర్ మీ మాంసలో ఉండగానే - రాజారాం ముఖం రుద్దుకున్నాడు.

''అది కాదయ్యా!''

''ఎంతసేపు శవాన్ని ఉంచుతాం. పొద్దున నాలుగున్నరకు చనిపోయాడు. ఇప్పటికే ఖరాబయ్యింది. పంచనామా చెయ్యాలి'' స్టేషన్ మాస్టర్ నచ్చ చెప్పే ధోరణిలో.

''చెయ్యండి'' రాజారాం.

''అక్కడికే పోదాం.'' స్టేషన్ మాస్టర్.

''పోయి?''

''అక్కడ నువ్వు నీ కొడుకును చూసుకొని నవ్వేవు. మేం ఏడుస్తం'' అన్నాడు రైల్వే పోలీసు కోపంగా.

రాజారాం లేచి నిలబడి రైల్వేపోలీసు ముఖంలోకి చూశాడు. అక్కడ అతనికి కాలిపోయిన తునికి చెట్టు మొదలు కన్పించింది.

ఈ వాదనలు ఇష్టంలేని వానిలాగా రాజారాం అడుగేసి నిలుచున్నాడు. నిజానికి కొడుకు శవం అతని మనసులో ఎప్పుడో చూసుకున్నాడు. కొడుకు చనిపోవడం ఎప్పటినుంచి ప్రారంభమైంది అన్న చిత్రమైన ఆలోచన కలిగింది. మనుషుల చావు ఒక ఘడియలో జరగగలదన్న దాని కన్నా, సంవత్సరాల తరబడి జరుగుతుందనేది అతని నమ్మకం.

స్టేషన్‌మాస్టర్, రైల్వేపోలీసు రూంలో నుంచి బయటకు నడిచినా కూడా రాజారాం కొడుకు చావు ఎప్పుడు ఎక్కడ ప్రారంభమైనదనేది తెలియక అక్కడే నిలుచున్నాడు.

''ఏమయ్యా రాజారాం!'' రైల్వేపోలీసు పిలిచాడు.

రాజారాం కలలో నడుస్తున్నట్టుగా రూం బయటకు వచ్చాడు. అక్కడి వాళ్ళంతా రాజారాంను చుట్టుముట్టారు.

''పాప కర్ముడున్నట్టున్నది'' ఎవరో ముసలమ్మ గొణిగింది.

''ఏమయ్యా ముఖం సూత్తేసదువు సాత్రం వచ్చినోని తీర్గున్నవ్ - ఈ తరపు కోమలి పోరగండ్లు మాటంటెబడ్తలేరు. కొడుకును కొట్టినవా? తిట్టినవా?''

''నీకు అఖల్ (బుద్ధి) లేదా?''

ఇలాంటి తిట్లు దీవెనలెన్నెన్నో - పిల్లలను ఎట్ల పెంచుకోవాలో సలహాలు - ఆ తిట్ల మీద రాజారాంకు ధ్యాసలేదు. అందరు చావడం ఎప్పుడు మొదలయ్యిందోనన్నట్టుగా, చావును జయించిన వాళ్లున్నారా అన్నట్టు చూశాడు.

రాయేశం తలవంచుకొని నడుస్తున్న రాజారాం పక్కకు వచ్చి ''నీకెందరు కొడుకులే?'' అన్నాడు తడి గొంతుతో ఆప్యాయంగా.

''ఒక్కడే'' రాజారాం.

జనంలో కొందరికి మరీకోపం పెరిగింది. ''ఓరి జెష్టమ్మా! ఒక్క కొడుకును సాది సవరచ్చెన చేసుకోలేంది నువ్వేం మనిషివిరా?'' ఒక ముసలయ్య.

''ఛత్తెరి ఏ పాపకర్ముడన్నా గీదునియల కొడుకుల, బిడ్డల సాదుకోని వాడుంటాడా?'' ఒక నడీడువాడు.

''ఇగో ఈడున్నడు గదా?''

''ఇయ్యల్లరేపు ఎవలరచ్చెన ఆళ్ళసేతుల్లున్నదా? అంత మంచిగనే బతుకుదామనుకుంటరు. కని నొస్టరాసిన రాత - ఆ పిల్లగానికి గీ కొరత రాసిండు బమ్మదేవుడు'' మరొక నడీడు మనిషి.

''మన గీతలన్నీ రాసేది మనుషులే-'' రాయేశం అన్నాడు.

రాజారాం ఏం మాట్లాడకుండా నడుస్తున్నాడు.

అతని వెంట మంది నడిచారు. రైల్వేపోలీసు, స్టేషన్ మాస్టర్ ముందు నడుస్తున్నారు.

ఇది వ్యవస్థాగతం

'విధ్వంసం కాని, నిర్మాణం కానీ చావు, పుట్టుకలు గానీ వ్యక్తిగతమైనవి కావు వ్యవస్థాగతమైనవి అని బలంగా చెప్పే కథ ఇది

- అల్లం రాజయ్య
సెల్ నెం: 96423 23481

పొద్దుగూకింది. పడమటి దిక్కుకాలి కూలిన గ్రామం దూరంగా కనిపించి నట్టుగా నలుపు ఎరుపుల సంగమం.

రాజారాం బోరింగు నీటి పంపుదగ్గర ఆగాడు. ఎవరో బోరింగు కొట్టారు. రాజారాం ముఖం కడుకున్నాడు. కొన్ని నీళ్ళు తాగాడు. జేబులు వెతుక్కున్నాడు. ఎవరో బీడికట్ట, అగ్గిపెట్టె ఇచ్చారు. ఎవరో సిగరెట్టివ్వ బోతే తీసుకోలేదు. బీడికట్ట రాజారాం తిరిగి ఇవ్వబోతే ఇచ్చినాయన వాపసు తీసుకోలేదు.

బీడి బస్స బస్స పీలుస్తూ రాజారాం నడుస్తున్నాడు.

అప్పటికే శవం దగ్గర మంది జమై పోయారు.

రాజారాం రైలు పట్టాల దగ్గర పడున్న తన మాంసాన్ని, నెత్తురును చూశాడు.

జనం రాజారాం ముఖాన్ని అక్కడ పడున్న తలకాయను మార్చి మార్చి చూశారు. దాదాపు రెండింటిలో ఒకే పోలికలు, విచిత్రంగా రెండింటిలో ఒకే భావం.

రాజారాం ఒకరాతి బొమ్మలాగా నిలుచున్నాడు.

స్టేషన్‌మాస్టర్ కనుసైగతో రైల్వేపోలీసు మొండెం మీది గుడ్డ తొలిగించాడు.

రాజారాం సత్తువ (బలం) లేని వానిలాగా కాళ్ళవేపు కూలబడ్డాడు.

''అబ్బ ఎంత నెనరు లేని గుండెనయ్యా నీది!'' అన్నారెవరో?

రాయి, పాపకర్ముడులాంటి మాటలు ఒకవేపు ''అయ్యో కాసేపూసే చెట్టు'' అని ఇంకొక వేపు.

రాజారాంను ఈ మాటలేవీ చేరడం లేదు. తన మనసులో అనేక దృశ్యాలు రూపు కట్ట సాగినయ్. కూలిపోయిన గుడిసెలు, పెంకలు కిందికి తోడిన పెంకుటిండ్లు, చెల్లా చెదురుగా పడిన ధాన్యం, తొక్కబడిన కుండా, గుర్గి, ధ్వంసమైన గ్రామం అతని మనసులో రూపుకట్టింది.

ఇప్పుడు రాజారాం ఒక ధ్వంసమైన పల్లెలా వున్నాడు. ఎలుగడి బడి సొంతం కాలిపోయి చల్లారిన అడివిలా వున్నాడు. ఇంకిపోయిన నదిలా, నెర్రెలిచ్చి ఎండిన చెరువులా వున్నాడు. మాటలు తెగిపోయిన మనిషిలా కూర్చున్నాడు.

ధ్వంసమైన పల్లెలో ఇల్లిల్లు తిరిగి చూసిన ఆకలేసిన దుక్కిటెద్దులా రాజారాం ఎప్పుడో మరిచిపోయిన తనబతుకు తాలూకూ శకలాల చుట్టూ తచ్చాడుతున్నాడు. చిత్ర విచిత్రంగా ఆ శకలాలు అతని మనసులో మెదలసాగినయ్. తన కొడుకుచావు తనకు పుట్టకముందెక్కడో ప్రారంభమైనట్లుగా అతనికి తోచింది.

ఒక అంగీ తప్ప లాగులేని పిల్లవాడు తండ్రి వెంట ఉరుకుతున్నాడు. ఒక చేతిలో పార ఇంకో భుజం మీద మోటబొక్కెన గల రైతు నడుస్తున్నాడు. ఎండకు పిల్లవాడి పాదాలు మాడి పొయ్యాయి. తండ్రి తిడుతూ కుడి చంక కెక్కించుకున్నాడు. పిల్లవాడు మక్క కంకులకు వచ్చిన పీసును చూసి ''నాయినా వీటికి మీసాలెక్కడి నుంచి వత్తయే'' అంటున్నాడు.

ధ్వంసమైన పల్లెలో ఎవరో ఏడుస్తున్నట్లుగా విన్పించింది. ముడతలు పడ్డ ఎర్ర తోలు, నీలంరాయి కానుకపోగు గల తండ్రిని వాకిట్లో పడుకో బెట్టారు. తల్లి శవం మీద పడి ఏడుస్తోంది. కడుపుల నరాలు బయట పడే లాగున దగ్గుతూ - ఏదుకొయ్యలా తలవెంట్రుకలు కలిగిన అన్న - పోలీసు పటేల్ కింద గుమస్తా - బొనుగుపినట్టుగా మాట్లాడే అంతెత్తు వదిన - అన్న తాగి తాగి చనిపోయాడు. కుటుంబం కకావికాలు. తను చదువుబడిలో నుంచి నాగలికి మార్పు - తండ్రి చావు మళ్ళీ కన్పించింది. తండ్రి, అన్న ఇద్దర్లో ఎవరు ముందు చనిపోయారో జ్ఞాపకం రావడం లేదు.

తను నాగలిని పట్టే నాటికి పదెకరాల భూమి - నుయ్యికోసం అంజుమాన్ (సహకార సంఘం) అప్పు - అప్పు తీరలేదు. తను వేసిన మిర్చిపంట - ఇంజను (పంపుసెట్టు) కోసం మళ్ళీ కొత్తగా వెలిసిన భూమి తనఖా బ్యాంకు అప్పు - మిర్చికి కొరుకుడు రోగం - హల్లికిహల్లీ సున్నకు సున్న - బేంకు వాళ్ళు పెద్ద ఎడ్లబండి తీసుకపోవడం - వేలం వేయడం ఎరుపెక్కిన చెక్కిళ్ళతో ఈ గజిబిజి మధ్య ఒక స్త్రీ రూపం కన్పించింది.

తన్నులు గుద్దులు తాగుడు. బిసతప్పిన యంత్రంలా తను తిరిగేనాటికి భార్య కలుపులకు, నాటుకు కూలిపోతున్నది. బీదతనపు చావులోనుంచి పిల్లవాన్ని తీసుకొని తల్లిగారింటికి వెళ్ళిపోయింది. అప్పటినుంచి రాజారాం మళ్ళీ భార్య దగ్గరికి పోలేదు. తాగడం దొరగారి దగ్గర చేత (వ్యవసాయం) చేయించడం. నెల పనిచేస్తే మరో రెన్నెల్లు తిర్గడం - ఎక్కడపడితే అక్కడ - ఊళ్లెకు పాటలొచ్చినయె.... ఊళ్లో గొడవలు ప్రారంభమయ్యే నాటికి తను ''తునికి ఆకుకల్లం (బీడి ఆకుల కంట్రాక్టు)'' పట్టాడు. గొడవ లేకుండా వాళ్ళు ఇయ్యమన్న రేటు (అన్నలు (నక్సలైట్లు) యియ్యిమన్నరేటు) ఇచ్చినందుకు పోలీసులు పట్టుకపొయ్యారు. మరింకేమీ జ్ఞాపకం- రాలేదు. ఊళ్ళో ఒక యువకుడికి జమానతుగ పాత ఇంటిని రాయించాడు. తట్టుకోలేక కేసుల సుట్టు తిర్గలేక బేలు

జంపుచేసి ఆ పిల్లవాడు పార్టీలో కలిసి పోయిండు జమానతు డబ్బు కట్టమని తనకు ఆర్నెలు జైలు – ఆఖరుకు ఇల్లు జప్తు చేశారు. ఆ తరువాత తనెక్కడ తిర్గింది? ఏమి చేసింది? ఏమి జ్ఞాపకం లేదు.

రైల్వేపోలీసులు మొండాన్ని, తలను ఒక్కదగ్గర చేర్చారు. రైల్వే పోలీపాకాయన పంచనామా రాస్తున్నాడు. ఇంకొకాయన మందిని దూరం కొడుతున్నాడు.

''ఇంటినుంచి ఎప్పుడెల్లి పోయిండు?'' స్టేషన్ మాస్టర్.

''ఎవలింటి నుంచి?'' రాజారాం తేరుకొని.

''నీ ఇంటి నుంచి''.

రాజారాం మాట్లాడలేదు. తల మొండెం కలిపిన తన కొడుకును అక్కడ నిల్చున్న మందిని మార్చిమార్చి చూశాడు. వీడు తన కొడుకేనా? నాలుగేండ్ల పిల్లవాడి ముఖం ఎంత ముద్దొచ్చేది? వాడి కడుపులో ఎన్ని ప్రశ్నలుండేవి? వాడి చిన్న కండ్లు ఎంత ఆత్రంగా పిట్టను జంతువును, చెట్టును చూసేవి? ఇక్కడ వీడి ముఖంలో ఏ ప్రశ్నలేదు. విధ్వంసమై పోయిందెప్పుడో?

''నీకు ఇల్లు లేదా?'' స్టేషన్ మాస్టర్‌కు కోపం వస్తోంది.

''లేదు'' రాజారాం జ్ఞాపకాలు కొద్దికొద్దిగా అతుక్కనే సమయంలో ఈ ప్రశ్నలేమిటి అన్నట్టుగా.

''ఎప్పుడు వెళ్ళిపోయిండు?''

''ఎవలు?''

''నీ కొడుకేనయ్యా!''

రాజారాం మాట్లాడలేదు. అతనికి ఇంతకు ముందడిగిన ప్రశ్న జ్ఞాపకమే లేదు.

''నీ కొడుకు ఇంటినుంచి ఎప్పుడు పోయినాడమ్మా!'' స్టేషన్ మాస్టర్.

జనానికి విసుగొచ్చింది. ''మెదడు పని జేత్తలేనట్టున్నది పాపం'' ఎవరో మందిలో నుంచి–

''ఓ బత్త సారా ఎత్తే పని చేస్తది'' రాజారాం పక్కనున్నతను.

రాయేశం ఉరికి రెండు సారా బత్తాలు తీసుకొచ్చాడు. అవి రెండు ఏమిటన్నట్టుగా కొత్తగా చూసి వద్దన్నాడు.... సారా నిషా కన్నా ఏదో మత్తు అతన్ని ఆవహిస్తోంది. మొదట స్టేషన్లో కొచ్చినప్పుడు అతనికి ఏ మత్తులేదు. ఏ జ్ఞాపకము, ఆలోచనలు లేవు. కాని ఇప్పుడేవేవో తిరుగుతున్నాయి.

''నీ కొడుక్కు ఎన్నేండ్లు?'' స్టేషన్‌మాస్టర్.

సరిగ్గా రాజారాంకు అప్పుడు శవాన్ని తడిమి చూడాలని కోరిక కలిగింది. అదే సమయంలో స్టేషన్ మాస్టర్ ప్రశ్న.

''నా కెర్కలే?'' రాజారాం గొంతులో కాఠిన్యం.

అప్పుడు స్టేషన్లో నుంచీ ఒక స్త్రీ ఏడుపు విన్పించింది.

ఒక బక్కపలుచటి స్త్రీ గుండెలు బాదుకుంటూ ఏడుస్తూ శవం కేసి పరుగెత్తు కొచ్చింది. ఆమె వెనుకే కర్ర ఊతంతో ఒక ముసలివాడు. బక్క దుక్కిటెద్దుల్లాంటి ఇద్దరు రైతులు వచ్చారు.

ఆ స్త్రీ రాజారాం కన్న పేదగా అధ్వాన్నంగా ఉన్నది. నడి వయసులోనే ముసలిదై పోయినట్టుగా ఉన్నది. రెండు పాత చీరెలు కలిపి కుట్టిన రెండు రంగుల చీరె కట్టుకున్నది. అదైనా అక్కడక్కడ చిరిగి ఉన్నది. వెలిసి పోయిన పాత రయికె తొడుక్కున్నది. ఆ స్త్రీ వెంట్రుకలు విచ్చిపోయి ఉన్నాయి. ముఖంలో ఎముకలు తప్ప గోరెడు మాంసం లేదు.

''ఓరి కొడుకా! ఎంత పని కెత్తుకున్నవ్‌రా కొడుకా! మొన్న మునిమాపు నాబట్టు చేతులతోని బువ్వబెట్టి గాదు కొడుకా! మీ అవ్వచ్చింది గాదు కొడుకా! ఓరి మల్లయ్య మీ తాతచ్చిండుగాదు కొడుకా! మీ మామలు వచ్చిండ్లు గాదు కొడుకా! గీదిక్కు మల్లె అవ్వకేం జెప్పి పోతివి కొడుకా! నిన్ను గంటి గని నీ రాత కనకపోతి కొడుకా! దేవుడా నీ గుల్లెరాయి పడ దేవుడా! నా బతుకు కుక్కలు సింపిన ఇత్తరిజేత్తివి దేవుడ. కన్నోడు సుకపెట్టకపాయె కొడుక – పాపకారి జల్మనాది కొడుక – కట్టుకున్నోడు సుకపెట్టక పోయె దేవుడా! అడివిల పొద్దుగూకింది గదర కొడుగ – ఇగ నేను ఏ ఆశజూసుకొని బతుకాలె కొడుకా! నన్ను కొంటబోక పోతివి కొడుకా!'' ఆ స్త్రీ ఆ శవాన్ని తడుముతూ, మధ్యమధ్య దుమ్మునెత్తి మీద పోసుకుంటూ పిచ్చిదానిలా ఏడుస్తోంది.

అంతవరదాకా గడ్డ కట్టుకుపోయిన మనుషుల బండబారిన గుండెలు జాలువారాయి. అక్కడ నిలుచున్న వాళ్ళందరిలో కళ్ళల్లో నీళ్లూరాయి.

''ఎంతైనా కన్న కడుపు కన్నకడుపే – పేగు చింపుకొని పుట్టిన కన్న కొడుకు తన కండ్ల ముంగట మన్నై పోతే ఆడదాని మనసు అవిసిపోతది'' ఒక ముసలమ్మ బొల బొల ఏడుస్తూ చెప్పింది.

ఏడుపు అక్కడ తెరలు తెరలుగా చలిలా, చీకటిలా అందరిని చుట్టేసింది. పంచనామా రాసిన రైల్వేపోలీసు ఆ సంగతే మరిచిపోయాడు.

స్టేషన్ మాస్టర్ కళ్ళద్దాలు తుడుచుకున్నాడు.

రాజారాంకు ఆ ఏడుపు ఎక్కడో విన్పిస్తోంది. ఆ ఏడుస్తున్న స్త్రీ తన భార్యనే? తను, ఆ స్త్రీ బతుకులో ఒకప్పుడు సగం సగం పంచుకున్నారా? ఆమె తను కలిసి మిరప చెట్లల్లో మొక్కజొన్న పెరడి మంచెమీది సద్ది మూట విప్పుకొని చెరిసగం తిన్నది వాస్తవేమనా? కాదు ఈ స్త్రీ ఆమె కానే కాదు. రాజారాం మనసులో పచ్చటిముఖం, ఎర్రటి చెక్కిల్లు ఎప్పుడూ నవ్వే ముఖం గలిగిన స్త్రీ మాత్రమే వున్నది. ఈ స్త్రీ ఒక దయ్యం లాగున్నది.

కర్ర ఊతంగా నిలుచున్న ముసలయ్య కూలబడి 'ఊకోయే ఎల్లవ్వా! ఏడ్చేడ్సి నీ కనుపాపలు కారిపోతయి. ఎవని కొర్త ఆడనుబగించాలె అందరం బతుకచ్చినమ్మా?'' అన్నాడు.

''ఓ నాయినా నీ మనుమనికి ధైర్యం జెప్పు నాయనా, లేపు నాయిన్న' తండ్రి మీద పడి ఏడ్చింది. ఆ ముసలయ్య తన నరాలు దేలిన చేతుల మధ్య బిడ్డను అదుముకున్నాడు. బలహీనమైన ఆ చేతులు వణుకుతున్నాయి.

ఎల్లమ్మ మరో పది నిమిషాలు పరిపరి విధాల వర్ణిస్తూ ఏడ్చి ఏడుపు ఆపింది. అప్పుడు చూసింది కొడుకు కాళ్ళవేపున కూర్చున్న మనిషిని, దయ్యాన్ని చూసినట్టుగా జడుసుకున్నది.

''పో– నా కొడుకును ముట్టకు – నీ పాపకారి చెయ్యి తాకుతె నా కొడుకు ఇషమెక్కుతడు. నా బతుకు గంగల గల్పినవ్. నా కొడుకును నువ్వే చంపినవ్'' అరిచింది. కొడుకు కాళ్ళను తనకేసి జరుపుకున్నది.

రాజారాంను ఎవరో లేపి అటెటో తీసుకపోయారు.

ఎల్లమ్మ మళ్ళీ కొడుకు మీద పడి ''మీ నాయిన నీ కట్టం సుకం సూడరాలే కొడుకా! నీ సావు సూడచ్చిండు కొడుకా! మల్లయ్య నన్నడిగిన సంగతులన్ని మీ నాయిన నడుగుదువు రారా కొడుకా, నా కొడుకా!''

రైల్వే పోలీసు తేరుకున్నాడు. అతనేదో వేదాంతం చెప్పబోయాడు కాని నోరు పెకల లేదు.

రాజారాంకు ఈ ప్రశ్నలన్నీ సలుపుతున్నాయి. తన కొడుకును తన దగ్గరే ఉంచుకుంటే చావకపోయేటోడా? తనే చచ్చిపోయినంక వాళ్లనెట్లా ఉంచుకుంటాడు? తన చావు ఎప్పుడు ఆరంభమయ్యింది. తన కలల ప్రపంచాన్ని ఎవరు విధ్వంసం చేశారు. ఎప్పుడు చేశారు? తన ఏడుపు ఎక్కడ ఎప్పుడు తెగిపో

కవిత poem

అమ్మకోటి

అమ్మా!
ఎప్పుడో నీ ఒళ్ళో కూర్చున్నట్లు
ఎక్కడో నీ ఉయ్యాల జంపాల ఊగినట్లు
జ్ఞాపకాల నీడల్లోంచి నీ గాజుల సవ్వడి
సుతిమెత్తని పువ్వుల్లా విప్పారుతుంటుంది
నన్నే చెత్తకుండీలో పడేశావ్
ఏ రైలు పట్టాల మీదికి తోసేశావ్
నా జీవితాక్షరాల్ని చిందరవందర చేశావ్
నా పసితనం పారేసుకున్న బొమ్మవైనావ్
ఎక్కడున్నావమ్మా!
పిల్చినా పలకవు
ఆకలేస్తే గోరుముద్దల్లేవు
మార్కులు చూసి ముద్దులు పెట్టవు
పీడకలలొస్తే పక్కనలేవు
జీవితం మోయలేని
అనుభవాల అరణ్యంలో
నీ పైట చెంగుకోసం
ప్రపంచమంతా వెదుక్కుంటున్నాను.
నువ్వు చిల్లర పోగేసిన డబ్బా
నా మెళ్ళో కట్టిన తావీదు
నీ పాత పాస్‌పోర్టు సైటు ఫోటో
అన్నింటినీ మించి
అచ్చం నీలాంటి నేను
నన్నెవరు మెచ్చుకున్నా
ముందుగా నీకే చెప్పాలన్పిస్తుంది.
కష్ట సుఖాలన్నీ కలబోసి రాసే
'అమ్మకోటి'లో నిత్యం నీ కోసమే
కన్నీటి అన్వేషణ!
అంతుదొరకని ప్రశ్నల నిరీక్షణ!
నన్నెందుకు అనాధని చేశావనే!
అమ్మ ఉన్న అదృష్టవంతుల్లారా!
అమ్మని బాధ పెట్టకండి
బరువనిపిస్తే
నా కిచ్చేయండి... ప్లీజ్!

–డా. సి.భవానీదేవి
సెల్: **98668 47000**

యింది. తన బండరాయా? తన నరాలు ఒక్క టొక్కటే పుటుక్కు పుటుక్కున తెంపిందెవరు? చనిపోయిన అన్నా? చదువు ఆపి పెద్ద కుటుంబాన్ని సాదుక వచ్చినప్పుడా? మిరప తోటకు కొరుకుడు రోగం తాకి మాడిపోయినప్పుడా? అప్పుకింద షావుకారి భూమి గుంజుకున్నప్పుడా? అంజుమన్ అప్పులు, తనఖా బ్యాంకు వాళ్ళు వేలం పాడినప్పుడా? సర్వం ఒక్కొక్కటే ఊడ్చుకపోయి రైతు, కూలిగా మారినప్పుడా? కాదు ఈ అన్నీ జాగల్ల తన జీవనాడులు ఒక్కొక్కటే తెగిపోయినయ్.

అన్న చనిపోయినప్పుడు చదువుతున్న ఎనిమిదో తరగతి ఆపి ముసలి తండ్రితో గుంటుకు కొట్టి ఎర్రటెండలో నెత్తురు పేరిన అరిచేతులు చూసుకొని, నాయిన్న చనిపోయి మొత్తం కుటుంబ భారం మీద పడ్డప్పుడు చెరువు కట్ట కింది మర్రిచెట్టు కింద కూలబడి వెక్కివెక్కి తను ఇట్లాగే ఏడ్చాడు. ఒక్కొక్క ఎకరం భూమి అమ్మి ఒక్కొక్క అంగం కోసుకు పోతున్నట్టుగా విలవిలలాడాడు. గిజగిజ తన్నుకున్నాడు. మొత్తం భూమి అమ్మకంతో వేళ్ళు పూర్తిగా తెగి కూలిపోయిన చెట్టులా ఎండిపోయాడు. తన ఏడుపు ఆగిపోయింది. నరాలన్ని తెగిపోయినయ్.

ఈ విధ్వంసం ప్రతి పల్లెలో ప్రతి రైతు లోలోపల జరిగింది. రైతులంతా తమ గాయాలు దాచుకొని విధ్వంసాన్ని మింగుకొని తిరుగుతున్నారు. తుపాను గాలిలో ఎండుటాకుల్లా ఎగురుతున్నారు. అంతటా ఇలాంటి మనుషులే.

రైల్వేపోలీసు 'పంచనామా కాయిదం' తీసుకు వచ్చాడు. రాజారాం దాని మీద, ఇంగ్లీషులో సంతకం చేశాడు.

శవాన్ని కదిలించారు. జనం కదిలారు. మాటలు, ఓదార్పులు శవాన్ని గుడ్డలో చుట్టుకొని రైల్వేస్టేషన్ బయటకు తీసుకుపోతున్నారు. ముసలి తండ్రి ఆసరగా ఎల్లమ్మ గుండెలు బాదుకుంటూ ఏడుస్తూ శవం వెనుకే వెళ్ళిపోయింది.

రాజారాం ఆ జనంతో పాటే స్టేషన్ బయటకు వచ్చాడు.

బండిలో వరిగడ్డి మెత్తగా పరిచి శవాన్ని పడుకోబెట్టారు. బండిలో కూర్చున్న ఎల్లమ్మ శవం తలను వొళ్ళో పెట్టుకొని పిచ్చిదానిలా ముద్దు లాడుతోంది.

స్టేషన్‌ముందు గల కరెంటు బుగ్గ వెలుతురులో అక్కడ నిలుచున్న మనుషుల నీడలు దయ్యాల గుంపులాగా ఉన్నాయి.

"తను మనుషులను, భూమిని, పంటలను ప్రేమించలేదా? తన భార్యను, కొడుకును, తండ్రిని కుటుంబాన్ని..." రాజారాం లోలోపల ఏదో మత్తులా పాకుతోంది. ఎక్కడో సన్నగా వొణుకు ప్రారంభమైంది.

ఒక్కసారి ఒకే ఒక్కసారి, కడసారి తన కొడుకును ఒళ్ళోకి తీసుకొని ముద్దాడితే! నాలుగేండ్ల పిల్లవాడు భుజం మీద కూర్చుండి ఏదో అడుగుతున్నాడు.

కాని ఎడ్లబండి కదిలింది.

"బావా నువ్వు బండెక్కు" బండి నడిపే రాజారాం బావమరిది అడిగిండు.

"అన్నీ కాలికూలి బూడిదై పోయినంక బావెవ్వడే అన్న! మీ బావెన్నడో సచ్చిపోయిండు నేను ముండబొడ్డిని" అన్నది ఎల్లమ్మ.

బండి కదిలింది. స్టేషన్లో గంట మోగింది. ప్యాసెంజర్ రైలు గంట అది. జనమంతా తేరుకొని బిలబిలమంటూ ఎవరి జాగాలల్లోకి వాళ్లు సర్దుకున్నారు.

ఆ స్టేషన్‌ముందు ఎటు పోవాలో తెలియక రాజారాం ఒంటరిగా నిలబడిపోయాడు. అతన్ని పిలిచేవాళ్ళెవరు లేరు.

రాజారాం అడుగులు బండి వెళ్ళిన దిశలోనే పడ్డాయి.

క్షణాల మీద అయిపోతుంది...

ఇటీవలి కాలంలో సినిమాలకు దూరంగా, యాడ్స్‌కి దగ్గరవుతున్న హోమ్లీ హీరోయిన్ స్నేహను "సినిమాలలో ఎందుకు కనిపించడం లేదు? యాడ్స్‌లోనే ఎక్కువ కనిపిస్తున్నారు?" అని ఎవరో కొంటెగా ప్రశ్నించారు. దానికి స్నేహ తడుముకోకుండా ఇచ్చిన సమాధానం ఇది... "సినిమా అంటే నెలల తరబడి షూటింగ్ ఉంటుంది. అన్ని నెలలు కష్టపడి చేస్తే చివరికి ఆ సినిమా సక్సెస్ అవుతుందో లేదో తెలియదు. సక్సెస్ అయితే భవిష్యత్తు, లేకపోతే ఇంటికే! యాడ్స్‌తో ఆ బాధ ఉండదు. సమయం ఆదా అవుతుంది. సక్సెస్, ఫెయిల్యూర్ లాంటివి ఉండవు. ఆదాయమూ ఉంటుంది. అన్నింటి కంటే ముఖ్యమైంది. బోలెడన్ని చీరలూ కంటికి నచ్చిన నగలు పెట్టుకోవచ్చు. అందుకే యాడ్స్ వైపు వెళ్ళిపోయాను" అంటూ తన ఫెయిల్యూర్‌ని అందంగా ఏమార్చేస్తోంది. ఎంతైనా స్నేహ తెలివి గలది అని అందరూ అనే మాట నిజమే! అందుకేనేమో స్నేహ చీరలు, నగల యాడ్స్‌లోనే ఎక్కువగా కనిపిస్తోంది.

రాజారాం నడుస్తున్నాడు. స్టేషన్ దూరమయ్యింది. బండి గీరెల చప్పుడు చీకట్లో విన్పిస్తోంది. పలుగురాళ్ళు కమ్ముల కింద నలుగుతున్న శబ్దం. చుట్టూ ఆవరించిన చీకటి - చిమ్మెట్ల రొద, పేరు తెలియని రొద ఏదో మోగుతోంది. ఈతచెట్ల కమ్మల మీద మిణుగురులు ఎగురుతున్నాయి. పైన చుక్కల ఆకాశం, దూరంగా చుట్టుప్రక్కల గల ఊళ్ళల్లో వీధి దీపాలు కొరివి దయ్యాల్లాగా... బండి వెళ్ళిపోతున్నది. ఇప్పుడు గీరెల శబ్దం కూడా విన్పించడం లేదు. రాజారాం వెనుకబడిపోయాడు.

రాజారాం కాళ్లు ఆగిపోయాయి. దారిలోనే కూలబడ్డాడు.

"ఓ బావో వత్తన్నవా?" బావమరిది కేక.

రాజారాం జవాబుగా కేక వెయ్యలేదు. అతని కంఠశక్తి లేదు.

తను తప్పకవస్తడని బావమరిది అనుకున్నాడా? కొడుకు అంత్య క్రియలకు తను పోతున్నట్టా? నిజంగా ఈ రోజు పొద్దున రైలు కింద తలబెట్టి చనిపోయిన ఆ పిల్లవాడికి తను తండ్రేనా? కాలి కూలి బూడిదైన పల్లెల్లో కొడుకెవరు? తండ్రెవరు?

చలి అంతకంతకూ ఎక్కువైంది. దానికితోడు కడుపులో ఆకలి మంట, చలికి దవడలు వణుకుతున్నాయి.... ఇప్పుడు అతనికి సారా ప్యాకెట్లు జ్ఞాపకం వచ్చాయి. మెదడు పొరల్లో ఈ తర్కానికి లొంగనిదేదో మెల్లి మెల్లిగా కరుగుతోంది. అది ఆకలికన్నా, చలికన్నా ఎక్కువ సలుపుతోంది. తల పగిలిపోతోంది.

తను ఈ భూమి పుట్టిన కాడికి విన్పించేలా గుండె పగిలేలా ఏడిస్తే ఎంత బాగుండును! కానీ ఏడుపు రాదు. ఆ లెక్కన ఆ బండిమీద పోయిన తల్లే తన కన్నా అదృష్టవంతురాలు.

లేచి నిలుచున్నాడు. అడుగులు తడబడుతున్నాయి. తూలుతూ అటు వెనుకకు స్టేషన్ కేసి కాకుండా ఆ ముందు ఎడ్ల బండి పోయిన దారిలో కాకుండా తూర్పుకేసి నడువ సాగిండు.. తొవ్వ, దారి లేదు. కొంతసేపు చిక్కురు బొక్కురుగా నడిచిన తరువాత ఒక బండ్లబాట కన్పించింది. మరి కొంతదూరం నడిచిన తరువాత ఒక పెద్ద మర్రిచెట్టు వచ్చింది. అది "పోశమ్మ దేవత" మర్రిచెట్టు. ఆ మర్రిచెట్టు నుండి ఒక దారి రాజారాం పల్లెకు పోతుంది. మరొకదారి పెద్దపల్లి టౌనుకు పోతుంది. మూడోది పంట పొలాల మీదుగా 'రామగిరి' అడవికి పోతుంది. నాలుగోది చెరువు కట్టమీదుగా పొరుగూరికి పోతుంది.

ఆలోచనలు ఇంకిపోయి మర్రిచెట్టు క్రింద కూలబడిపోయి రెండు చేతులతో ముఖం, తలరుద్దుకుంటూ లోలోపల పూర్తిగా ధ్వంసమై పోయిన రైతుబిడ్డడు రాజారాం ఏడుస్తున్నాడు. వెక్కివెక్కి ఏడుస్తున్నాడు. పూర్తిగా బొట్టుబొట్టుగా కరిగిపోతూ భూమిలోకి ఇంకి పోతూ ఏడుస్తున్నాడు.

రాజారాం నాలుగు రోడ్ల కూడలిలో చిక్కటి చీకటిలో, గడ్డ కట్టిన చలిలో, ఆకలితో కొడుకును, సర్వస్వాన్ని పోగొట్టుకున్న దుఃఖంతో ఏడుస్తున్నాడు.

రాజారాం లోలోపల జరిగిన విధ్వంసాన్ని పూర్తిగా అర్థం చేసుకుని అతన్ని లేపి, గుండెకదుముకో గలిగిన 'బాటసారులు' నాలుగు బాటల్లో ఏ బాట నుంచి వస్తారో మరి?.........

❑

ఆంధ్రజ్యోతి వీక్లీ 21-04-1989